

UHSK

ARGUIS

UTRECHT

EXTRA:
HISTORICI
DAGEN
p5-12

JAARGANG 16 | NUMMER 1 | NOV 2017

Editorial

door Laure Dijkstra

Een collegejaar is pas echt begonnen als de Argus uit is. De eerstejaars hebben een ronde Tosh en tentamens achter de rug, de ouderejaars konden weer wennen aan paperassen en papers. Gelukkig hebben wij een nieuwe, enthousiaste redactie om jullie op de redenen te wijzen waarom we dit toch allemaal doen, de gedeelde liefdes van de UHSK'ers: Utrecht en geschiedenis. Of je nu al jaren in Utrecht rondkruipt of juist net aangekomen bent, je hart zal opzwellen van onze prachtige stad met al zijn gebreken en perfecties. De redactie heeft zich over ons stadsie verspreid op zoek naar onbekende of vergeten verhalen. Zo schreef Thomas over het gedeelte van de Dom dat je nog nooit gezien hebt en blikt Huub terug op de Utrechtse voetbalgeschiedenis in Andere Tijden Sport.

Ik werd ook blij van Magali's artikel, waarin ze mensen vraag wat hun mooiste herinnering aan Utrecht is. Mijn meest dierbare herinnering aan Utrecht is niet zozeer een specifiek moment, maar een gevoel: in de zon langs grachten fietsend. Ik denk ook regelmatig trots terug aan de keren dat ik me als Utrechter in wording wist te bewijzen: wanneer ik maar een

klein beetje verdwaalde zodra ik mijn habitat moest verlaten.

Met Jesse en Bram dook ik deze zomer echter dieper in mijn intellectuele habitat: we begaven ons onder historici. Vijfhonderd van hen. We krioelden drie dagen lang op de Historicidagen door het Academieggebouw en werden het met elkaar eens dat we onderdeel zijn van een prachtige, maar bijzondere soort. We hebben we deze Argus dan ook een flink aantal pagina's gereserveerd voor dit congres. Zo schreven we een sfeerimpressie, vertellen we wat we zoal gezien en gehoord hebben en hebben we maar liefst twee interviews, met Rémy Limpach en Jaap Cohen. Bovendien hebben we deze editie twee portretten van onszelf: in het heden de vele varianten van de UHSK'er door Ellen en van mijn eigen hand ons toekomstbeeld zoals ik het op de Historicidagen zag.

Liefs uit Utrecht!

Colofon

Eindredactie

Laure Dijkstra
Daniël van Beek
Bram Benthem
Jesse Geurts
Jasmin Palamar

Voorzitter
Secretaris
Penningmeester
Commissaris PR
Vormgeving

Redactie

Adem Duldar
David van Thiel
Ellen Linderhof
Emma Rekar
Huub Mol
Kasper Veltman
Magali Reijneveld
Matthias Rekers
Maud van Hattum
Maud Roelse
Max Yvo van Meer
Steven de Boer
Thomas van Royen

In dit nummer UTRECHT

3 REDACTIEVRAAG

Waar in Utrecht wil je nog wel een beschuitje eten?

4 BESTUURSSTUK

Het jachtseizoen
Esther Martens

29 Ontspoorde ontgroeningen

Steven de Boer

30 Een nieuwsgierige kleuter

Matthias Rekers

UTRECHT

13 Een kijkje *Underground*

Kasper Veltman

14 Het (on)misbare middenschip van de Domkerk?

Thomas van Royen

16 Een pluriforme brij

Ellen Linderhof

RUBRIEK

17 ANDERE TIJDEN SPORT

Gele Kanaries zetten Utrecht op zijn kop
Huub Mol

19 HISTORISCHE RECHTBANK

Khan vs. History
Max Yvo van Meer

21 VELDSLAGVERSLAG

Beleg van 's-Hertogenbosch
David van Thiel

22 BEELD IN BEELD De slaapkop

Huub Mol
foto *Sjoerd van Hoenselaar*

23 AVONDUREN MET ADEM

BUITENLAND

24 Hollander in Hellas

Maxim Buur

26 SCHOONHEDEN

Poepchique
Maud van Hattum

27 STADSVERHALEN

Utrechtse herinneringen
Magali Reijneveld

28 DE SPELD

Het Utrechtse Studentencorps stapt over naar alcoholvrijbier
Daniël van Beek

RECENSIES

VERDIEPINGSPAKKET

10 De macht van cultuur

Emma Rekar

15 FILM

Broeders
Adem Duldar

18 TONEEL

De getemde feeks: Lachen om Shakespeare in het bos met warme worst
Bram Benthem

25 BOEK

Een Mann: Klaus Mann: over erkenningdrang, tegenslagen, maar vooral over schrijven
Maud Roelse

EXTRA: HISTORICIDAGEN

5 De Historicismdagen

Laure Dijkstra en Bram Benthem

6 Geschiedenis NU als thema van de Historicismdagen

Emma Rekar

8 INTERVIEW

Rémy Limpach
Jesse Geurts en Laure Dijkstra

11 INTERVIEW

Jaap Cohen
Laure Dijkstra en Jesse Geurts

Waar in Utrecht wil je nog wel een beschuitje eten?

Ellen Linderhof

Waar ik wel een beschuitje zou willen eten? Bij Teds in het centrum. Gezellig, knus en lekker eten. Wat wil je nog meer?

Maud van Hattum

Het lijkt me gezellig om een beschuitje te eten bij Piet en Kees in Sterrenwijk. Na twee borreltjes op vrijdagavond zijn deze plat Utrechtse bejaarde boezemvrienden meestal onverstaanbaar. Misschien hebben ze in nuchtere status wel een goed verhaal.

Max Yvo van Meer

Maakt me niet uit waar ik beschuit eet, als ik maar op History Memes kan kijken.

Laure Dijkstra

Ik heb door deze vraag al weken P.D.A. van John Legend in mijn hoofd - die is trouwens prima te raadplegen voor tips en inspiratie betreffende Utrecht.

Kasper Veltman

Ik zou in het Academieggebouw nog wel eens een beschuitje willen eten. Het heeft toch wel zijn charme, iets heel banaals doen terwijl al die gezichten van hoogleraren je aanstaren.

Thomas van Royen

Het liefste zou ik een beschuitje willen eten als ik boven op de Dom sta, want dan kan ik even naar beneden kijken en dan springt m'n hartsie open, en dat is natuurlijk wel fijn als je een beschuitje eet.

Emma Rekar

In de zon op een terrasje aan de Oude Gracht is en blijft de beste plek voor een beschuitje.

Daniël van Beek

Ik heb het donkerbruine vermoeden dat de helft van de redactieleden geen idee heeft wat bedoeld wordt met 'een beschuitje eten'.

Adem Duldar

Op de Dom, waar ik al etende Utrecht kan bewonderen. Roze beschuitjes zijn een pré.

Maud Roelse

Ik heb een beetje vals gespeeld. Graag zou ik namelijk een beschuitje eten in de sprinter tussen Utrecht en Den Bosch. De klammige atmosfeer, het eeuwige staan en de norse sfeer spreken me gewoon ontzettend aan.

Matthias Rekers

Op een eigen bord, half acht 's ochtends, begin februari, met drie deadlines voor de boeg.

Huub Mol

Op het Janskerkhof of Lepelenburg, met een minimumtemperatuur van 20 graden Celsius en het gezelschap van een ijskoud biertje, ook al past dit totaal niet in één plaatje.

Bram Benthem

Als de HEMA naast geweldige andijvie en Daniël van Beek ook nog eens beschuitjes gaat serveren, ben ik daar niet meer weg te slaan. Uiteraard samen met Thomas 'ik kreeg maar twee kippen-vleugeltjes' Markhorst.

Magali Reijneveld

Zolang je niet alleen eet, maakt de plek weinig uit.

Steven de Boer

In een publieke eetgelegenheid. Menukaart negeren, personeel strak aankijken, beschuit op tafel en smullen maar.

Jesse Geurts

De plek maakt niet uit, als je maar veilig smikkelt.

Jasmin Palamar

Maakt niet zo veel uit waar, alleen moet Adem wel kijken naar hoe ik van mijn beschuitje geniet.

Het jachtseizoen

door Esther Martens

Nu de zomer achter ons ligt, de eerste tentamens in zicht komen en de UHSK-kamer steeds rustiger begint te worden, kan het nieuwe bestuur even rustig ademen en reflecteren op de afgelopen weken.

Het begin van een bestuursjaar kan ik niet anders omschrijven dan een geordende chaos. Aan de ene kant zijn er dingen waar ik op voorbereid was, die ik meegekregen heb in de overdracht, zaken waar ik direct mee aan de slag kan. Aan de andere kant beland ik in situaties waar ik nooit over gedacht had, momenten waarin ik niet zo één-twee-drie een bedacht heb. Dit klinkt misschien heftig, maar niets is minder waar. Het gaat juist om de kleine dingen, zoals uitvogelen hoe je een e-mail verstuurt naar een groep via het ondoorgrondelijke programma Solis-mail. Nu zit niemand te wachten op een verhaal over dit soort trivialiteiten. Daarom ga ik het hebben over hetgeen waar ik absoluut het minst op voorbereid was: het fenomeen 'constitutieborrel', in de volksmond ook wel 'CoBo' of 'consti'.

Om deze aangelegenheden volledig te begrijpen moet je het een keer meemaken. Toch ga ik proberen om jullie een inkijkje te geven in het meest corporale

aspect van de UHSK. Een constitutieborrel is eigenlijk een eufemisme voor heel veel drinken, maar dan met allemaal regels. Op een CoBo stelt een nieuw gevormd (geconstitueerd) bestuur zich voor aan andere besturen – van bevriende studieverenigingen van de hele universiteit maar ook van Geschiedenis door het hele land. De andere besturen komen recipiëren, dus ze gaan langs bij het ontvangende bestuur. Het is de taak van de voorzitters van de recipiërende besturen om een zo lang mogelijk lulverhaal te houden en een zo'n ludiek mogelijk cadeau te geven.

Het is mij dan ook een eer en een waar genoegen om jullie te vertellen dat de UHSK dit jaar meerdere malen de bewaking wist te passeren en er flink gebrast is. De teller is geëindigd op vier en een halve pedelstaf, twee gastenboeken, een cadeau en als kers op de taart: de penningmeester van een bestuur. Nu klinkt het alsof we als een roversbende alle verenigen hebben geplunderd en de banden met andere besturen onherroepelijk verpest zijn. Dat is gelukkig niet het geval, want brassen kan je niet alleen. Het beste voorbeeld hiervan is de Geesteswetenschappen Blitzkrieg, waar we met zes besturen van de faculteit binnen vijf minuten een pedelstaf wisten te jatten.

Zodra er iets gebrast is, moet er binnen 24 uur een brasbrief geschreven en afgeleverd worden. In zo'n brief stel je het bestuur op de hoogte van het feit dat er iets gestolen is – vaak is een constitutieborrel zo hectisch dat ze het oprecht niet door hebben gehad – en vraag je een tegenprestatie van het getroffen bestuur in ruil voor het gestolen goed. Dat kan van alles zijn en is het leukste van het brassen. Het is namelijk gebruikelijk dat je een borrel met het getroffen bestuur vraagt. Zo krijg je de kans om in een minder hectische setting kennis te maken. Wij hebben bijvoorbeeld van Hucbald, de studie-vereniging van Muziekwetenschappen, een kamerconcert gevraagd. Aan het eind werd, onder invloed van wat drankjes, door alle aanwezigen een geweldige akoestische versie van Bohemian Rhapsody gezonden – ik ben blij dat dat niet gefilmd is. Maar dat is waar al die CoBo's, de rare regels, het brassen en de borrels uiteindelijk allemaal om draaien: het beter leren kennen van de andere besturen. En dat is heel goed, want het is altijd fijn om mensen om je heen te hebben met wie je liefde en leed kan delen. Het CoBo-seizoen loopt nu jammer genoeg ten einde. Gelukkig kunnen we uitkijken naar onze eigen mooie activiteiten, borrels en feestjes – en zullen onze bierbuikjes hopelijk ook weer een beetje krimpen.

De HistoriciDagen

door *Laure Dijkstra en
Bram Benthem*

Foto: Milo van der Pol (Huygens ING)

‘De tijd vraagt om geschiedenis,’ zo verwoordde Susan Legêne, voorzitter van het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG), de reden voor het organiseren van de eerste nationale HistoriciDagen. Van donderdag 24 tot en met zaterdag 26 augustus kwamen historici uit het hele land samen in Utrecht om de stand van zaken en relevantie van onze discipline aan de kaak te stellen. De Argus was erbij – gewapend met perspas - en vond veel eruditie, maar weinig diversiteit, ging op zoek naar ‘de doorsnee historicus’ en stuitte daarbij op een aangename verrassing.

In haar openingsrede op vrijdagochtend legde Legêne uit dat wij als historici een morele publieke functie hebben om voor de samenleving betrouwbare informatie te verschaffen en te duiden. ‘Vermaatschappelijking’ was zodoende het toverwoord op dit congres, dat met het Academieggebouw een prachtig decor had uitgekozen. Hier moest de Nederlandse historische beroepsgroep bijeengebracht worden. Vermaatschappelijking is een serieus thema, maar het mag ook ‘gewoon leuk’ zijn, aldus René Koekoek, inmiddels werkzaam op de Universiteit van Amsterdam en oud-docent van de Universiteit Utrecht. Er hing een fijne, informele sfeer op het congres waar ie-

deren met iedereen kan praten. Koekoek: ‘Het is een mooie samenkomst van jong en oud. Voor studenten is dit een goede kans om eruditie aan het werk te zien en te zien dat een debat echt fel gevoerd kan worden.’

Jong en oud komen samen, maar dat geldt niet voor disciplines en tijdvakken. Keimpe Algra, decaan van de faculteit Geesteswetenschappen aan de UU, steekt zijn ergernis daarover niet onder stoelen of banken. In zijn bijdrage aan de opening op vrijdag ageert deze classicus fervent tegen het gebrek aan Oudheid in het programma. Hoewel enigszins kolderiek, maakt Algra met zijn scherpe stijl wel voor het eerst die ochtend wat los bij het publiek. Zijn kritiek is dan ook volkomen terecht. De kritische lezer van het programma mist naast Romeinen en Grieken bijvoorbeeld ook middeleeuwse onderwerpen en ziet een duidelijke nadruk op moderne en contemporaine geschiedenis. Internationale betrekkingen en postkolonialisme vieren hoogtij. Een rondje langs studenten die werken op het congres leert ons dat dit het gevolg is van een ‘open verzoek’ dat het KNHG rond zou hebben gestuurd. Er is niet specifiek van tevoren geselecteerd op thema’s. Dat is jammer en begrijpelijk tegelijkertijd. De organisatie laat weten dat ze het enthousiasme voor het

congres conservatief heeft ingeschat en allang blij was dat er überhaupt mensen een bijdrage wilden leveren.

Ondanks de bescheiden verwachtingen is het congres volledig uitverkocht, maar de drukte is niet overweldigend of beklemmend. Bij de publiekslezing van Ian Buruma op donderdagavond en de officiële opening op vrijdagochtend is de Aula van het Academieggebouw afgeladen vol. Voor de Argus bood dit een mooie kans om eens op maximale wijze op zoek te gaan naar ‘de historicus’: hebben we die gevonden?

We zouden natuurlijk – de kritische denkers die we zijn – moeten stellen dat de historicus niet bestaat, maar het kostte ons weinig moeite om uit al die mensen een stereotype te destilleren. We beleefden er dan ook minstens zoveel plezier aan rondkijken als aan luisteren naar wat er gezegd werd. Zo raakten de haren van de dames de schouders nauwelijks en de heren hadden kale kruinen. Veel mensen hadden hun best gedaan op hun kleding en dat was terug te zien. De dames droegen Desigual – veelal rood. Stiften ze hun lippen, dan was het rood. Droegen ze opvallende sieraden, dan was het rood. Heren hadden hun hemden weer eens gestreken en kozen juist voor blauw. De durfal onder hen deed

een printje, denkt u aan ruitjes of streepjes. Maar historici zijn in ieder geval niet stijf, onder beide geslachten was de *spiekerbokse* goed vertegenwoordigd.

Innerlijk bleken de historici nog meer op elkaar te lijken. Het publiek brak in tijdens debatten om een mening te geven of fouten te corrigeren. Sommige mensen gingen staan, lieten even van zich horen en anderen bleven zitten, stelden scherpe vragen. En mensen waren ook hartelijk, gaven tips tijdens de workshop netwerken die we volgden en moedigden elkaar aan nieuwe carrièrestappen te ondernemen. De bindende factor tussen historici bleek echter niet een interesse voor geschiedenis, maar een compleet gebrek aan microfoonvaardigheden. De tip 'praat erin!' zou volstaan, maar het zijn koppige wezens.

Het was Beatrice de Graaf die onze kritische denkgewoonten woordeloos weer inschakelde. Ze opende de dagen

in een prachtige felgroene kokerrok (die blijkbaar in was, vraagt u het maar aan Liesbeth van der Grift) en haar stem klonk luid en duidelijk door de aula: alle vooroordelen van tafel.

En toch veronderstelde het programma van de Historicedagen wel degelijk een 'wij', want de vraag waar veel van de lezingen om draaiden, was wie historici nu eigenlijk zijn en welke plek we in de maatschappij innemen. Zo opende Buruma met een scherpe lezing over de Brexit en sprak Maria Grever de volgende ochtend in de *keynote* over geschiedenis in de populaire cultuur. In een parallelsessie vertelden historici over hun functie bij Defensie en in een debatpanel werd gediscussieerd over het nut van onze historische kennis bij hedendaagse vraagstukken. Alles was ontzettend interessant, maar ook vermoeiend, drie hele dagen lang. Ons hoofd liep al vrij snel over van indrukken, informatie en meningen. Het was dan ook een verademing om de lezing 'De klank van de geschiedenis'

van historicus en klassiek pianist Thera Klaassen bij te wonen. Ze contextualiseerde klassieke componisten luchtig, maar niet luchthartig en speelde die muziek op de piano. We hoorden (over) de symboliek in het *War Requiem* van Benjamin Britten en hoe Dimitri Sjostakovitsj een 'cryptodissident' onder Stalin was. Opvallend genoeg waren de aanwezige geïnteresseerden dan wel onderdeel van een UHSK-delegatie, dan wel boven de vijfenvijftig.

De aanwezigen hebben zeker bewezen dat het thema 'Geschiedenis NU!' relevant was: de maatschappij kan niet om ons heen. Historici zijn mondig, gepassioneerd en betrokken. Ze willen van zich laten horen maar zijn ook bereid om naar anderen en elkaar te luisteren. Vijfhonderd historici – met al hun eigenaardigheden – in één gebouw hebben ons alleen maar meer doen beseffen dat het best fijn is om geschiedenisstudent te zijn.

Geschiedenis NU als thema van de Historicedagen

door Emma Rekar

De Historicedagen, een congres dat in Duitsland en de Verenigde Staten al een grote naam heeft, vonden afgelopen zomer ook in Nederland plaats. Op initiatief van het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG) en in samenwerking met de Universiteit Utrecht ging het congres op 24 augustus 2017 van start in het Academiegebouw te Utrecht. Ik mocht samen met een team van docenten en studenten helpen om deze drie dagen vol inspirerende lezingen, debatten en

workshops goed te laten verlopen. Mijn vrije tijd mocht ik invullen met het bijwonen van de verschillende activiteiten op het congres.

Met mijn Historicedagen 2017-shirt aan, fietste ik op donderdagochtend 24 augustus richting het Academiegebouw in Utrecht. Ik merkte aan mezelf dat ik een beetje zenuwachtig was, omdat ik me eigenlijk nog niet zo had beseft wat voor groot evenement dit wel niet was. Aangekomen in het Academiegebouw was de receptie van een nieuwe promovendus

nog bezig, iets waar het pand normaal gesproken mee volgepland staat, maar niet deze dagen. Van 24 augustus tot en met 27 augustus gingen hier de allereerste Nederlandse Historicedagen plaatsvinden en ik, een tweedejaarsgeschiedenisstudent, mocht hier getuige van zijn. De avond ervoor hadden we, de studentmedewerkers, een voorlichting gehad over onze taken en rol binnen het congres. Afsluitend kregen we een rondleiding door het Academiegebouw. Aangezien ik er zelf nog nooit was geweest, was ik enorm onder de indruk. De stuk voor stuk

Foto: Milo van der Pol (Huygens ING)

unieke zalen in het gebouw werden allemaal klaargestoomd voor de komende vier dagen. Zelfs De Pandhof van de Dom werd in gebruik genomen en, trots dat ik ben, door Marijke Huisman en mij ingericht tot congresmarkt. Kortom: het hele gebouw stond in het teken van de HistoriciDagen 2017. Historici als Leo Lucassen, Maria Grever, maar ook politica Sylvana Simons liepen rond op het congres. Zij gaven lezingen en organiseerden debatpanels voor ons, maar een één op één discussie gingen zij ook niet uit de weg. Ik had nooit verwacht zo

vroeg – als negentienjarige tweedejaars-geschiedenisstudent – al oog in oog te staan met zulke belangrijke Nederlandse historici. Het klinkt misschien een beetje suf, maar ik kende ze tot dan toe alleen nog als de ‘auteurs van mijn cursusliteratuur’.

‘Leuk, levendig, inspirerend, informatief, leerzaam, kortom alles wat je ervan zou kunnen verwachten’ waren de woorden waarmee Maarten Prak het congres omschreef, woorden die ook voor mij gelden. Ik vond het heel indrukwekkend

om zo veel mensen, met een gedeelde interesse in geschiedenis, bij elkaar te zien en de passie waarmee zij hun kennis deelden en mening gaven mee te maken. Ik kan ook echt iedereen aanraden om de volgende HistoriciDagen, gepland in 2019 te Groningen, bij te wonen. Of je nou geschiedenis studeert of gestudeerd hebt of niet, het is super informatief en leuk om zo’n congres bij te wonen en je eigen bijdrage en mening te kunnen geven aan de verschillende onderwerpen die besproken worden. Ik ben er in ieder geval weer bij in 2019!

Foto's: Milo van der Pol (Huygens ING)

Rémy Limpach

Interview

door Jesse Geurts en
Laure Dijkstra

De Zwitsers-Nederlandse historicus Rémy Limpach schreef zijn proefschrift over het structurele extreme geweld waarvoor de Nederlandse krijgsmacht tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog verantwoordelijk was. Terwijl Indonesische weduwen wegens wederrechtelijke executies een rechtszaak aanspanden tegen de staat, kwam hij in het archief gerelateerde stukken tegen die nog geen enkele historicus gezien had. De vertaling van zijn proefschrift, *De brandende kampings van generaal Spoor*, deed dan ook veel stof opwaaien. Het boek werd voorpaginanieuws en de regering besloot een onderzoek van vier miljoen euro te financieren. Wij spraken Limpach op de Historicidagen over zijn dissertatie, de Nederlandse herinneringscultuur en het onderwijs.

Uw onderzoek haalde veel Nederlands geweld uit de doofpot, we vroegen ons daarom af of u ook in Indonesië onderzoek gedaan hebt?

Nee, dat lag helaas niet binnen het bereik van één promotieonderzoek. Het zat bij mijn oorspronkelijke aanvraag, maar uiteindelijk moet je toch afbakenen en mijn boek gaat in op uiteenlopende complexe vragen als oorzaken, preventie, oppositie, onderzoek en bestraffing van het extreme Nederlandse

geweld en is daardoor al heel dik geworden. Maar ik ben niet blind voor de Indonesische kant geweest. Weliswaar is Nederlands extreem geweld de hoofd-focus maar er komt ook Indonesisch geweld aan bod en ook Brits en Japans geweld. Ik heb gepoogd het boek gebalanceerd te houden en je kan natuurlijk geen onderzoek naar Nederlands geweld doen zonder de tegenstander erbij te betrekken. Maar daar zal in het kader van het komende grote Indië-onderzoek nog uitvoeriger naar gekeken worden.

Aan het einde van mijn boek geef ik nog een vooruitblik. Daarin doe ik suggesties voor verder onderzoek en daar horen het Indonesisch perspectief en een internationale vergelijking nadrukkelijk bij. Ook gedetailleerdere studies naar bepaalde regio's en het optreden van de inlichtingendiensten, de militaire justitie en het technische geweld – beschietingen met zware wapens en bombardementen – valt nog meer te halen, daar heb ik niet uitputtend op in kunnen gaan.

Hoe is de Indonesische ervaring van deze periode en oorlog?

In Indonesië leeft het onderwerp minder. Over de redenen daarvoor kan ik alleen maar speculeren. De Indonesische historicus Abdul Wahid besprak in

De Volkskrant in 2015 dat de onafhankelijkheidsstrijd natuurlijk ook de ontstaansgeschiedenis van de Indonesische natie is. Het nationale narratief benadrukt de vrijheidsstrijd tegen de wrede koloniale onderdrukker. Maar zoals zo vaak moet je kritische kanttekeningen plaatsen als je nader gaat inzoomen. Waar ze in Indonesië waarschijnlijk minder op zitten te wachten is dat dan blijkt dat de Indonesische opstandelingen geen monolithisch blok waren – er heersten tussen bepaalde politieke, sociale en militaire groeperingen burgeroorlogachtige toestanden. Het was dus geenszins een eensgezinde strijd tegen de koloniale bezetter. Bovendien zou een tweede reden kunnen zijn dat het bestuderen van Indonesische geweldpleging en geweld onderling van de episode 1945-1949 vraagt om de anticomunistische zuiveringsgolf van 1965-1966 ook te bekijken. Daar vielen misschien wel een half miljoen tot één miljoen slachtoffers. Niet iedereen in Indonesië wil dat die beerput opengaat.

Voor al op nationaal niveau lijkt men huiverig dat na te gaan en doet de Indonesische regering nu ook niet mee aan het grote onderzoek, maar er vindt kennelijk wel langzaam een dusdanige ommezwaai plaats dat ook Indonesische historici en universiteiten zich ermee bezig houden. Zodoende zullen

wel Indonesische historici bij het grote onderzoek betrokken worden.

Denkt u dat de aandacht voor dit onderwerp zowel in Nederland als in Indonesië ermee te maken heeft dat naarmate er nieuwe generaties komen, het makkelijker wordt om erover te spreken?

Ja dat is zeker een factor. Het gros van de Indiëveteranen is overleden – dat heb ik als onderzoeker ook gemerkt. Het leidt ertoe dat men misschien minder huiverig wordt gevoelige vraagstukken te bespreken. Dan krijg je als historicus minder de wind van voren en wordt de drempel er een open debat over te voeren lager.

Maar betekent dat dan ook niet dat er misschien ook minder interesse voor is? Dat durf ik juist niet te zeggen en zou ik niet in die zin weten, maar in de media en bepaalde bevolkingsgroepen leeft het onderwerp zeker. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat Loe de Jong in 1985 dacht dat het veertig jaar na dato wel de laatste grote Dodenherdenking zou zijn en dat de toekomstige generaties de Tweede Wereldoorlog niet meer zo relevant en interessant zouden vinden. Het tegendeel blijkt nu het geval te zijn. Ter illustratie, het bezoekersaantal van Auschwitz is sindsdien enorm gestegen. De vraag waar die belangstelling vandaan komt is niet mijn specialisme, maar dat het inmiddels iets ‘verdere’ verleden niet leeft zou ik niet durven te onderschrijven – ik vermoed juist het tegenovergestelde. Als je tegenwoordig in de archieven zit valt ook op hoeveel mensen onderzoek doen.

Mensen willen dus toch hun verleden beter begrijpen, draagt het onderwijs daaraan bij?

Ik heb alleen de Nederlandse basisschool bezocht en kan daarom het onderwijs niet beoordelen. Wat ik wel kan zeggen is dat mijn promotor (*‘Doktorvater’*) aan de Universiteit Bern Duitser

was. Hij heeft er sterk op gehamerd: analyseer scherp, laat je niet weerhouden door nationale factoren als trots en eer, wees transparant en schrijf op wat je denkt en ziet. Dus als je iets als een massamoord beoordeelt, noem het dan geen militaire actie – ook al wordt het in de archiefstukken zo genoemd. Als je iets een oorlog vindt, noem het dan geen politionele actie – ook al wordt het door de besluitvormers zo neergezet. Prik door propaganda heen en laat je blik niet door rookgordijnen vertroebelen, benoem daders en verantwoordelijken met naam en toenaam en vel een zo mogelijk onafhankelijk, objectief en ook een hard oordeel als het moet.

De Duitsers zijn *Weltmeister der Vergangenheitsbewältigung*. Daar zijn ze heel ver in, sommigen zeggen zelfs doorgeslagen. Het historische onrecht, met name de Holocaust, wordt door de Duitse media, het onderwijs en musea voortdurend gereproduceerd, ter nagedachtenis maar ook onder het mom van ‘nie wieder’. Die aanpak ofwel catharsis heeft mijn Duitse hoogleraar gevormd en mij waarschijnlijk daardoor ook. Ik had geen seconde bedacht dat ik op basis van mijn deels Nederlandse nationaliteit huiverig zou moeten zijn om de Nederlandse staat te bekritisseren. Daar heb ik echt niet wakker van gelegen en het heeft mij zeker niet weerhouden om harde conclusies te trekken en namen van bij extreem geweld betrokken personen, eenheden en instanties te noemen.

Het lijkt voor veel Nederlanders moeilijk hun eigen geschiedenis onder ogen te zien en te accepteren? Ziet u dat ook zo?

De Tweede Wereldoorlog is in onze geschiedenis het dominante referentiekader en zelfs daar heeft het heel lang geduurd voordat historici een beetje grijs in het simplistische zwart-

wit-beeld van goed-fout aanbrachten. Ondanks het gegeven dat historici dit beeld ook in de laatste jaren getracht hebben drastisch te herzien is dat grijze deels nog steeds niet doorgedrongen in de maatschappij. De collectieve herinnering draait nog steeds voornamelijk om onderduikers, het verzet en de Hongerwinter. Niet in het slachtofferpatroon passende aspecten als het enorm grote aantal gedeporteerde Nederlandse Joden en de substantiële collaboratie met de Duitse bezetter komen daarentegen veel minder aan de orde. Ook het zelfbeeld van moreel gidsland is in dat opzicht een sta-in-de-weg.

Is de Duitse manier van herinneren wat dat betreft beter? Moeten wij op dezelfde manier met het verleden omgaan als zij?

We kunnen zeker van hen leren. Maar bij de Duitsers vallen wel twee kanttekeningen te plaatsen. Ten eerste waren de geallieerden de aanjagers van de *Vergangenheitsbewältigung*. Zij hebben de Duitsers bij wijze van spreken bij hun strot gepakt en in de concentratiekampen getoond ‘wat zij aangericht hadden’. En ten tweede, wat de verwerking van de Holocaust betreft zijn de Duitsers enorm ver maar wat hun koloniale verleden betreft zijn ze behoudender en dat heeft ook langer geduurd. Zo hebben ze een eeuw geleden genocide gepleegd op de Herero en de Nama in het huidige Namibië. Daar zijn ze pas de laatste jaren mee bezig; qua erkenning en excuses maar ook qua financiële compensatie. Laatstgenoemde ontwikkeling komt ook bij andere voormalige koloniale mogendheden steeds meer op de nationale agenda. Zo heeft Nederland met de Britten gemeen dat de rechtbank steeds meer een podium wordt voor de verwerking van koloniale misdaden. Wie weet wat er in de toekomst mondiaal nog gaat gebeuren.

Vindt u dat in die herinneringscultuur standbeelden en straatnamen ook historisch correct zouden moeten zijn? Of dat de negatieve connotaties op één of andere manier duidelijk gemaakt moeten worden?

Straatnamen moeten denk ik met rust gelaten worden – kort geredeneerd. Maar ik hoop dat het besef groeit dat vermeende grote kolonisatoren als Coen of Van Heutsz bloed aan hun handen hebben of zelfs een massamoord of genocide op hun geweten. Over standbeelden kan je heel erg van perspectief verschillen. Je kan zeggen dat ze weg moeten of dat ze onderdeel van het collectief geheugen zijn en dat met het weghalen daarvan een deel van de Nederlandse geschiedenis verwijderd wordt. Het kan een optie zijn om bijvoorbeeld een plaque te plaatsen met kritische kanttekeningen over die persoon. Maar daar ga ik als historicus niet over, dat laat ik liever aan herdenkingscomités en andere gespecialiseerde in-

stellingen over. Ik heb echter begrip voor de discussie, hoewel ik besmeuren en beschadigen van monumenten afkeur.

Dus eigenlijk komt het allemaal vooral ook terug op het feit dat er een gebrek is aan bewustzijn over negatieve aspecten van de geschiedenis van Nederland en Indonesië en de onafhankelijkheidsoorlog.

Elke natie is beter in het herdenken van slachtofferschap dan daderschap. Niemand heeft bezwaar tegen monumenten die dit slachtofferschap symboliseren. Dat is echter een mondiaal verschijnsel. Daderschap vormt een zwarte pagina in het nationale geschiedenisboek waar men het liever niet over wil hebben. En als het dan toch aangekaart wordt, wordt er getracht het beeld bij te kleuren. Ook in Nederland ligt het koloniale verleden nog steeds gevoelig. Er was in Nederland na de verloren dekolonisatieoorlog echter ook

lange tijd weinig belangstelling voor het lot van de 'Indische generatie'. Zodoende was er niet alleen sprake van 'Indisch zwijgen' maar ook van 'Hollandse doofheid'. Vooral in Indische kringen kijkt men wel eens met nostalgie terug en wordt er benadrukt dat er 'toch ook goede dingen gedaan zijn' en dat Nederland een ethische kolonisator was. Negatieve aspecten als koloniale uitbuiting, racisme en extreme gewelddaden worden uit de herinnering gebannen. Met het gevolg dat die nauwelijks in geschiedenisboeken of musea terechtkomen. Mede daardoor blijft kolonialisme met al zijn facetten een buitenbeentje van de nationale geschiedenis en daar is Nederland in internationaal vergelijkend perspectief helaas geen uitzondering in. Hopelijk gaat dit in de toekomst langzaam maar zeker veranderen.

De macht van cultuur Verdiepingspakketrecensie door Emma Rekar

Als tweedejaarsgeschiedenisstudent van 2017 behoor ik tot de eerste lichting studenten die een nieuwe methode van de opleiding Geschiedenis mag proberen. Ik had na het eerste jaar de keuze uit zeven verschillende verdiepingspakketten die vrijwel alle tijdvakken, onderwerpen en concepten binnen de geschiedenis overdekken. Kortom: je kan elke richting op!

Zoals de titel al luidt: heb ik zelf gekozen voor het verdiepingspakket *De macht van cultuur*. Na de cursus *Wereldculturen* van het eerste jaar was ik verkocht. *Wereldculturen* was de enige cursus in het eerste jaar die niet chronologisch naar geschiedenis keek, maar op basis van werelddelen, een methode die mij heel erg aansprak. Daarnaast werd er ook, meer dan bij andere cursussen, objectgericht gehandeld. Door

Wereldculturen ben ik er dan ook achter gekomen dat ik het ontzettend leuk vind om met objecten te werken. Om die redenen heb ik voor het verdiepingspakket *De macht van cultuur* gekozen. Het pakket richt zich namelijk onder andere op de taak van musea in onze hedendaagse samenleving, een concept waarin de door mij zo leuk gevonden objecten weer terugkomen. Wel is *De macht van cultuur* minder objectgericht dan ik had verwacht. Er is voornamelijk een, relatief, hoge leesdruk. Ondanks mijn verwachting misschien anders was, ben ik toch blij met mijn keuze. De stof is interessant, waardoor ik vrijwel elk artikel met plezier lees, en ik weet dat objecten in de komende blokken meer aandacht zullen krijgen. Dus, als jij jezelf kunt vinden in mijn verhaal, is *De macht van cultuur* zeker een aanrader!

Jaap Cohen

Interview

door **Laure Dijkstra** en
Jesse Geurts

Jaap Cohen (1980) was als historicus verbonden aan het NIOD. Voor zijn proefschrift schreef hij het boek *De onontkoombare afkomst van Eli d'Oliveira*. Dit is een geschiedenis over een familie van Portugees-Joodse afkomst in Nederland. Op dit moment is Jaap Cohen bezig met een biografie over Theo van Gogh. Wij interviewden hem tijdens de Historicidagen in de togaruimte van het Academiegebouw te Utrecht.

We wilden beginnen met uw boek over de familie d'Oliveira. Dit boek heeft u in opdracht gemaakt van de nabestaanden van de familie. Waarom heeft u ervoor gekozen om een familiegeschiedenis te gebruiken voor uw proefschrift?

Oorspronkelijk zou het geen proefschrift worden. Ik begon het onderzoek in opdracht van de nabestaanden van Eli d'Oliveira. Zij hadden geld uitgekeerd gekregen omdat ze familie waren van Holocaustslachtoffers en ze wilden iets toepasselijks met dat geld doen. Ze vonden hun familiegeschiedenis interessant – ook voor een groter publiek – en zagen het daarnaast als een monument voor hun vermoorde grootvader. Toen ik met ze in contact kwam werkte ik als redacteur aan een documentaire-serie over de geschiedenis van Nederland. Dat vond ik leuk, maar ik wilde meer schrijven, meer invloed en con-

trole hebben over het eindproduct. Via de familiestichting hoorde ik kort over de geschiedenis en dat vond ik direct heel interessant. Er was op dat moment ook nog niet veel over bekend. Ik begon in eerste instantie als freelancer en had ongeveer twee jaar de tijd om dat boek te schrijven. Ze hadden er een soort van commissie voor ingesteld, met onder anderen Hans Blom die mijn scriptiebegeleider was geweest. Hij zei over het eerste hoofdstuk dat ik er net zo goed een proefschrift van kon maken. Hierdoor kreeg ik geld voor vier jaar en is het een wat dikker boekwerk geworden.

In het boek ga je in op het gegeven dat de familie van Eli d'Oliveira met eigentijdse wetenschappelijke theorieën probeerden aan te tonen dat Portugeese Joden niet tot het Joodse 'ras' behoorden. Was dit nieuw voor de nabestaanden?

Dat was op zich wel bekend, maar het was niet bekend hoe ver dat ging. Uit mijn onderzoek kwam bijvoorbeeld voort dat er een psychologische analyse was, waarmee de Portugezen probeerden te bewijzen dat ze een ander karakter hadden dan de Duitse en Oost-Europese Joden – en dat ze ook anders spraken. Er werden daarbij stambomen opgesteld. Alles om te bewijzen dat hun voorouders zich op het Iberisch schiereiland met christenen hadden vermengd. De nabestaanden

van d'Oliveira wisten niet dat hun familie daar zo bij betrokken was. Vooral de rol van Eli d'Oliveira hierin was erg groot.

Er wordt natuurlijk enorm veel over de Holocaust geschreven, door juist op de familie in te gaan breek je ook een beetje met het idee van 'de Joden' als groep.

Ja, je zoomt in hè? En je kan natuurlijk heel mooi verschillen tussen generaties laten zien. Je moet wel voor ogen houden dat die familie niet exemplarisch is voor de gehele groep, maar dat is geen enkele familie. Je kan wel bepaalde mechanismen ontdekken die iets zeggen over de grote groep. Bijvoorbeeld over religieus engagement: gingen mensen vaak naar de synagoge. Als je daarin duidelijke verschillen ziet binnen generaties in een familie, kan je daaruit iets afleiden over het geheel.

Je bent nu bezig met een boek over Theo van Gogh, dat is weer een heel persoonlijk verhaal. In de geschiedwetenschap wordt veel gediscussieerd over de grens tussen het wetenschappelijke en het literaire. Hoe sta jij hier zelf in?

Ik vind niet dat er altijd een strikte scheiding is. Wetenschappelijke geschiedschrijving is niet alleen maar getallen, tabellen en sociaaleconomisch. Ik vind dat je met biografieën ook heel veel kan zeggen over een bepaalde tijd of een bepaalde ontwikkeling. Juist

door naar het persoonlijke te kijken, dus eigenlijk een soort van microgeschiedenis, kan je inzoomen op een bepaalde ontwikkeling en dan weer uitzoomen naar het grotere geheel. Dit vind ik een heel mooie manier, waarvan ik denk dat het mij ook wel ligt. Dat is ook waar je naar moet kijken: wat zijn je sterkere punten als historicus? De biografie is een genre waarvoor je wel literaire middelen moet kunnen gebruiken en dingen goed onder woorden moet kunnen brengen. Maar ik ben er wel voor dat er ook op deze manier geschreven wordt in de geschiedwetenschap.

Theo van Gogh was toch wel een vrij omstreden figuur, met expliciete opvattingen. Dit was ook een aanleiding tot zijn gewelddadige dood. Is het moeilijk om een biografie te schrijven over iemand die zo'n uitdrukkelijke plek heeft ingenomen in het maatschappelijke debat, tijdens zijn leven en zeker ook na zijn dood?

Het is in ieder geval wel mijn bedoeling om in dit boek niet te stoppen bij de dood van Theo van Gogh maar ook te kijken wat zijn moord nu betekend heeft voor de Nederlandse samenleving. En welke rol zijn moord heeft gehad op de omgang met de islam. Ik zie het als zeer belangrijke gebeurtenis.

Mijn doel is om hem te proberen te begrijpen - dus waarom hij bepaalde standpunten innam en hoe hij tot die standpunten is gekomen. Het is niet mijn doel om zelf over hem te oordelen. Ik wil begrijpen wat er allemaal meespeelde. Zijn familieachtergrond misschien, zijn jeugd, mensen met wie hij in aanraking is gekomen, zijn karakter? Dan ga je dus heel veel lezen, schrijven, spitten en probeer je daar een visie op te geven. Waarbij ik me ook bewust ben dat er waarschijnlijk men-

sen zijn die hem gekend hebben en het helemaal niet met me eens zullen zijn. Iedereen heeft altijd een mening over Van Gogh.

Als mijn boek dadelijk uitkomt, biedt het hopelijk weer aanknopingspunten voor discussies. Hij komt nog zo ontzettend vaak voor in discussies, terwijl heel veel mensen niet precies weten waar hij nou voor stond. Dat was ook een reden voor mij om een boek over hem te schrijven. Als ik zelf uiteindelijk denk, 'ik ben tevreden met wat ik heb opgeschreven', dan kan ik dat verdedigen en er achter gaan staan.

Van Gogh is ook een persoon over wie je verschillende dingen van kan vinden, bepaalde kanten kun je verschrikkelijk vinden en andere kanten juist sympathiek.

Ja, en dat is nu juist ook zo leuk aan Van Gogh: hij had een zeer gecompliceerd karakter. Dat zeggen mensen die met hem bevriend waren ook. Hij was ontzettend charmant en gul en enorm innemend. Terwijl hij tegelijkertijd zijn vijanden, mensen met wie hij ruzie kreeg, helemaal kapot kon maken. Dan ging hij ook door tot hij had gewonnen. Hij kon enorm grof zijn, bijvoorbeeld in zijn columns. Maar als je dan weer naar interviews kijkt, kon hij ook enorm empathisch zijn en oprecht geïnteresseerd zijn in personen. Dat is paradoxaal aan hem.

Hij was daarnaast ook een soort wegbereider voor de manier waarop bepaalde media – denk aan GeenStijl – omgaan met discussies. Het is de vraag in hoeverre die er gekomen zouden zijn als Theo van Gogh er niet was geweest.

Vooral wat betreft die 'radicale vrijheid van meningsuiting' waar hij het veel over had vanaf de jaren tachtig. Dat wordt nu nog steeds veel teruggehaald

door bepaalde media. Het idee van, 'ik mag toch alles zeggen, dat is toch vrijheid van meningsuiting?', dat is ergens terug te voeren op hem en daarom is het volgens mij heel belangrijk om goed zicht op hem te hebben.

Om weer terug te komen op Eli d'Oliveira: is het moeilijk om – als je zo lang met een persoon en zijn leven bezighoudt – je te verdiepen in alle verschrikkelijke dingen die er uiteindelijk met Eli d'Oliveira gebeurd zijn?

Jazeker. De passages over de kampen waren echt verschrikkelijk. Ik weet nog heel goed dat ik ging schrijven over Theresienstadt. De Duitsers hadden over de familie d'Oliveira besloten dat ze ondanks al hun onderzoek toch echt Joden waren – dit was heel laat in de oorlog. Ik dacht, ik moet toch meer over die omgeving schrijven. In de oorlog is er nazipropaganda gemaakt over Theresienstadt, om te laten zien hoe prettig het er was: *Theresienstadt: Ein Dokumentarfilm aus dem jüdischen Siedlungsgebiet*. Op die beelden zie je dat iedereen lacht, dat er verse broden gebakken worden, mensen zijn aan het voetballen. Ik zat dat te bekijken en na een aantal minuten zag ik opeens Eli d'Oliveira in beeld, die een broek aan het verstellen was – hij werkte in de kleermakerij. Dat kwam op dat moment even heel erg hard binnen, want het was ook de eerste keer dat ik bewegend beeld van hem zag. Zeker als je dan beseft dat die groep een maand later naar Auschwitz gedeporteerd is en omgebracht is. Dit waren dus de eerste en gelijk laatste bewegende beelden van hem. Gelukkig hebben zijn kinderen de oorlog wel overleefd, dus ik heb later nog een hoofdstuk toegevoegd over hoe het verder is gegaan met die kinderen binnen de familie en binnen de gemeenschap.

Een kijkje *Underground*

door Kasper Veltman

Het straatbeeld van Utrecht is er een om trots op te zijn: De Neude met zijn gezellige terrassen, het Janskerkhof en de Drift met hun geweldige historische uitstraling, de Mariaplaats met zijn rust en natuurlijk het vernieuwde Hoog Catharijne en de Singel. Dit alles met de pracht en praal van de Dom op de achtergrond. Utrecht is een stad van formaat, een stad van statuur. Echter, zoals bij elke stad van formaat heeft al deze pracht en praal ook een schaduwzijde: In de schaduw van de Dom vindt men een hele wereld die voor het ongetrainde oog onzichtbaar is. De wereld van de daklozen, drugsverslaafden en de kleine criminaliteit. Vrijwel geen straat kom je uit zonder de vraag: 'Heb je misschien een euro voor de opvang'. Mocht je een gulle bui hebben, dan leidt dit vaak tot de ietwat deprimerende volgende vraag: 'Heb je misschien nog wat? Dan kan ik ook nog eten.' Stiekem vraag je jezelf af: 'Waar gaat die euro nou eigenlijk naar toe? Wat gebeurt er nou met dat geld?' Vragen die niet onbeantwoord zullen blijven.

Het initiatief Utrecht Underground biedt je namelijk de kans om mee te kijken in deze schaduwwereld. Zij bieden stadswandelingen aan met een unieke twist: Waar andere stadswandelingen zich vaak concentreren op alles wat direct in het oog springt, biedt de wandeling van Utrecht Underground juist datgene wat je niet zou opvallen. Dit komt voornamelijk voort uit het feit dat de gidsen zelf ooit ondergedompeld waren in deze schaduwwereld. Een wereld waar we ons toch bar weinig van kunnen voorstellen. Door deze verras-

sende invalshoek zal je nooit meer hetzelfde kunnen kijken naar de man die je buiten de supermarkt om een muntje vraagt. De verhalen die je zal horen zijn soms namelijk tegen het gruwelijke aan en doen je ogen openen.

In de winter betekende dit dat als er geen slaappleats gevonden kon worden, doodvriezen tot de harde realiteit behoorde.

Want wist je bijvoorbeeld dat Hoog Catharijne ooit een soort Wilde Westen was? Dat de Pandhof bij het conservatorium 's nachts vaak vol lag met daklozen? Dat Utrecht veel meer opvangplaatsen kende dan dat het nu doet? Het is een stuk Utrechtse geschiedenis dat veel mensen liever onder het tapijt zouden vegen. Om een beetje een idee te krijgen van hoe het toen was, is het zeker een aanrader om van het programma Andere Tijden 'De Hel van Hoog Catharijne' te kijken. De aflevering zet heel goed uiteen hoe de drugsproblematiek in de jaren zeventig tot stand kwam. Wat begon als een redelijk onschuldige markt, mondde na de introductie van heroïne uit tot een ware hel. Het risico werd door veel mensen hevig onderschat en binnen een paar maanden was er sprake van een hevig verslaafden probleem. De verspreiding van heroïne over de Nederlandse drugsmarkt had het hele land in zijn greep. Sommigen van de gidsen van Utrecht Underground zijn destijds ook via deze route met heroïne in aanraking gekomen en daardoor op den duur dakloos geworden. Hun persoonlijke ver-

haal is dan ook vaak aangrijpend en hartverscheurend. Je gids zou zo maar een verstoten zoon van een gegoede familie kunnen zijn, of de vader uit een door drugs verscheurd gezin.

De gids waar ik het genoeg van had om zijn verhaal te mogen horen, vertelde dan ook zichtbaar aangeslagen over de bevoorradings-tunnel die onder Hoog Catharijne doorliep. Van zijn gezicht viel af te lezen dat wat hij daar gezien had, eigenlijk niet goed in woorden uit te drukken viel. Sommige van de details waren schokkend. Zo was de tunnel, als een laatste tegemoetkoming voor de verslaafden, verklaard tot een soort vrijstaat. De tunnel stond namelijk symbool voor de problematiek die destijds speelde. Boven de tunnel probeerde de gemeente met alle middelen de verslaafden Hoog Catharijne uit te krijgen, waar zij vervolgens een soort bufferzone moesten creëren waar de verslaafden naar uit konden wijken. Dit lijkt in eerste instantie een redelijke maatregel, maar de realiteit was voor de verslaafden niet minder waar. In de winter betekende dit dat als er geen slaappleats gevonden kon worden, doodvriezen tot de harde realiteit behoorde. De gids vertelde dan ook dat hij na een avond vorst vaak snel doorhad wie het wel- of niet gehaald hadden. Het schoonvegen van Hoog Catharijne betekende ook dat hun enige vaste, openbare schuilplaats hen ont-nomen werd. De plek die zij als slaappleats gebruikten als er geen opvang mogelijk was, werd ontruimd en hun bestaan was in een klap een stuk gevaarlijker en ongewisser, want buiten Hoog Catharijne bestonden geen mondelinge afspraken tussen daklozen.

Als afsluiting zou ik nog graag het po-

satieve aspect van Utrecht Underground willen belichten. heroïneverslaving, of wat voor verslaving dan ook, kan vernietigend zijn voor ieders leven. Utrecht Underground biedt de voormalig verslaafden een kans om weer onder de mensen te komen. Door het laten vertellen van hun verhaal, krijgen zij, de

voormalig verslaafden, via Utrecht Underground de mogelijkheid om makkelijker om te gaan met de geesten die hen achtervolgen. Want hoewel een rondleiding van Underground zeker een aanrader is, zijn sommige van de verhalen ronduit schokkend te noemen. Je zal de moeilijkheden van het daklozenbe-

staan na deze wandeling niet snel meer onderschatten. Kortom, schuw niet om een groep vrienden bij elkaar te zoeken en om de rondleiding te volgen. Na een wandeling met Underground zal je Utrecht nooit meer vanuit dezelfde hoek kunnen zien. Een verrijking voor ieder mens.

Het (on)misbare middenschip van de Domkerk?

door Thomas van Royen

Als je aan Utrecht denkt, denk je vanzelfsprekend ook aan de Domtoren. De Dom is niet alleen onmisbaar voor het Utrechtse stadsgezicht, de toren steekt simpelweg boven elk ander gebouw in de binnenstad uit, en is eveneens onlosmakelijk verbonden geraakt met de stad en haar verleden en is hiermee een belangrijk monument geworden dat toebehoort aan het materieel erfgoed van Utrecht. Opmerkelijk aan de klokkentoren is dat hij los staat van de rest van de Domkerk en menig Utrechter weet dat dit niet altijd het geval is geweest.

Op 1 augustus 1674 liet een hevige storm een spoor van vernieling achter in Utrecht. Ook de Domkerk bleef niet gespaard, het middenschip tussen de toren en de kerk stortte in en vormde de ruïnes die tot 1826 bleven liggen op de plek die nu het Domplein is. Waarom is het er in al die eeuwen en tot op heden nooit van gekomen om de Domkerk in zijn volle glorie te herstellen door het middenschip te herbouwen? Waarom is een van de belangrijkste gebouwen van Utrecht nooit tot in zijn volledigheid hersteld?

Allereerst is hier een tijdgebonden en

economische verklaring voor. Slechts twee jaar voor de storm, in 1672, voltrok zich het Rampjaar, die in de gehele Republiek een crisissituatie tot gevolg had. Utrecht had voor een langere periode last van de gevolgen van het Rampjaar aangezien de stad nog tot het najaar van 1673 bezet werd door Franse troepen. Door de verschillende schuld-eisen en heffingen van de belegeraars, die boven de 600.000 gulden zouden stijgen, raakte Utrecht in een financieel dieptepunt die de navolgende jaren gevoeld werd. Daarbij kwam de stad onder militair gezag van de Republiek te staan omdat de snelle overgave aan het Franse leger werd gezien als verraad, dit liet eveneens zijn sporen na in de financiën van Utrecht. De combinatie van een lege schatkist en een desastreuze storm die de wederopbouw van een groot aantal gebouwen met zich meebracht, maakte het vrijwel onmogelijk om daarbovenop een groot project zoals het herstel van het middenschip van de Domkerk te bekostigen. In de loop van de achttiende eeuw bleef het dan ook vooral bij klein onderhoud dat zich voornamelijk beperkte tot de Domto-

ren. De tweede reden voor het uitblijven

van een wederopbouw van het middenschip is voornamelijk maatschappelijk-religieus geaard. Tussen 1580, toen door de Hervorming het beoefenen van het katholieke geloof in de noordelijke Nederlanden werd verboden, en 1853, toen door de vrijheid van geloof die in 1848 samen met de grondwet werd geboren de bisdommen werden heringevoerd, was de status van het katholicisme precair. Formeel gezien was de katholieke kerk verboden en informeel werd het enigszins oogluikend toegestaan om het katholieke geloof te beoefenen. Dit had voor de eventuele bouw van het middenschip zeker implicaties. Alhoewel er in voormalige katholieke kerken wel degelijk protestantse diensten werden gehouden, zou de aanbouw van een middenschip bij een voormalige kathedraal niet passen in de calvinistische opvattingen van de gereformeerde kerk. Allereerst zou het gaan om de verbouwing van een katholiek monument en ten tweede om een project dat niet thuishoorde in het plaatje van gematigdheid en soberheid waar de protestantse kerk om bekendstaat.

Toen het bisdom van Utrecht opnieuw werd ingesteld in 1853 was er een

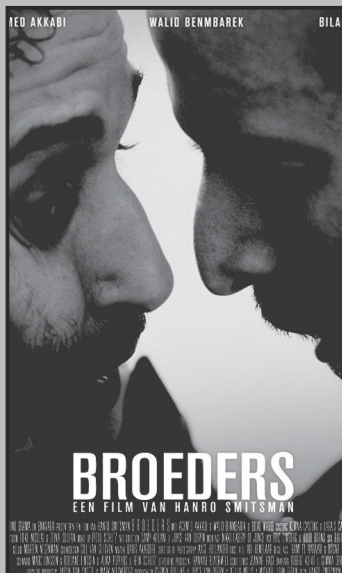
kathedraal nodig waar de zetel van de bisschop moest komen. Er werd destijds gekozen om de Sint-Catharinakerk in Utrecht te verheffen tot kathedraal van het bisdom, aangezien deze in grotere mate intact was, des te meer als de vergelijking werd gemaakt tussen deze kerk en de Domkerk. Het was daarom logisch dat de aandacht met het zicht op verdere restauraties voornamelijk naar de Sint-Catharinakathedraal uitging. Deze laatste zou tussen 1859 en 1901 gerestaureerd worden in de neogotische stijl, de renovatie van de Sint-Catharinakathedraal nam hiermee dus veel tijd in beslag. De verwijdering van de ruïnes in 1826 leek het enige grote initiatief dat in de negentiende eeuw werd voltooid met betrekking tot de Domkerk, en het ging hierbij niet eens om een aanbouw maar juist het tegenovergestelde ervan.

Dit brengt mij bij het volgende punt: het was vanaf het einde van de negentiende eeuw, vanwege de bestemming die het gebied rond de Dom kreeg toegewezen, praktisch gezien on-

mogelijk om het middenschip te herbouwen. Na de verwijdering van de ruïnes die ooit toebehoorden aan de kerk begon het er rond de Domtoren meer en meer uit te zien zoals het Domplein van tegenwoordig. Het was voor het verkeer nu makkelijker om zich over het Domplein te verplaatsen en dit was goed te zien aan de trams, aanvankelijk paardentrams en uiteindelijk elektrische trams, die vanaf 1893 onder de Domtoren doorreden. Vanaf 1938 werd de stadstram vervangen door een bus die tot en met 2003 eveneens dezelfde route reed. Op dit moment was het Domplein zodanig ingedeeld en in gebruik genomen dat het op het gebied van infrastructuur niet gemakkelijk zou zijn om een middenschip in te denken dat zich dwars over het plein moest bevinden. Daarbovenop heeft het Domplein natuurlijk ook zijn eigen karakter, het geeft namelijk verschillende invalshoeken waarmee de Dom van alle kanten gezien kan worden en is inmiddels een kenmerkend plein van Utrecht.

En hoe is het met de toekomst van het middenschip gesteld? Op het moment is er een initiatief voor de herbouw van het tussenliggende gedeelte van kerk en toren. Onder de symbolische naam *Project 2074*, 400 jaar nadat de storm het middenschip deed instorten, worden er plannen gemaakt om over 57 jaar een nieuw middenschip te hebben gebouwd dat goed zal passen bij het Utrecht van de 21e eeuw. De initiatiefnemers willen door de toepassing van middeleeuwse stijlen en technieken het middenschip zoveel mogelijk in oude luister herstellen, en hiernaast een plaats creëren die open en toegankelijk is voor iedereen. Om het met de woorden van de webpagina van het project te zeggen: 'Een aantrekkelijk plein in het centrum van Utrecht om te bezoeken, te bewonderen, te genieten van cultuur en om kennis op te doen.' Voor de Utrechter die er eventueel nog niets voor voelt is er tot 2074 ruim voldoende tijd om er aan te wennen, maar voorlopig geldt: zoals de Domtoren niet los te denken is van Utrecht, is hij wel los te denken van de Domkerk.

Broeders Filmrecensie door Adem Duldar

Elk jaar wordt in Utrecht het Nederlands Film Festival gehouden. U heeft wellicht het Gouden Kalf op de Neude zien grazen. De première van de film *Broeders* was op 23 september in Pathé Rembrandt. Een uitgelezen kans; helemaal als je er een recensie over mag schrijven.

Wat doe je wanneer je broertje zich heeft aangesloten bij een jihadistische organisatie? Voor deze vraag stonden de twee broers Mourad en Hassan toen ze geconfronteerd werden met de Nederlandse politie. In combinatie met het feit dat hun kleine broertje niets meer van zich laat horen, besluiten ze het heft in eigen handen te nemen. Ze reizen af naar Jordanië om hem op te halen, maar hij blijkt in Syrië te zitten. Er zit niets anders op om zelf de overstap te wagen,

met alle gevaren van dien. Zeker wanneer blijkt dat Yassin helemaal niet op hen zit te wachten.

De film brengt een kwestie in beeld die normaal gesproken buiten beschouwing wordt gelaten: het verdriet en pijn van de familieleden van Syriëgangers. Aan de hand van zeer indringende en haast levensechte dialogen wordt het leven van oorlogsslachtoffers (directe en indirecte) op overtuigende wijze in beeld gebracht. Mourad en Hassan, de één militair en de ander theatermaker, kunnen qua karakter niet meer van elkaar verschillen. Zal hun liefde voor hun broertje sterk genoeg zijn om deze verschillen te overwinnen?

De voorstelling was uitverkocht, maar de zaal zat niet vol. Een gemiste kans voor de thuisblijvers.

Een pluriforme brij

door Ellen Linderhof

De UHSK: een thuisbasis voor veel Utrechtse geschiedenisstudenten. Tijdens mijn eerste blok heb ik de vereniging leren kennen en viel mij iets op: binnen de grootste geschiedenisstudievereniging van Nederland zijn veel verschillende types te ontdekken!

Allereerst de **overenthousiaste actieveling**. Deze zie je overal. In de gangen, in de kamer en natuurlijk op introkamp. Vol enthousiasme begeleidt deze persoon schuchtere eerstejaars en probeert hen lichtelijk geforceerd kennis met elkaar te laten maken. 's Ochtends om zeven uur word je gewekt met uitermate vrolijk geschreeuw. Deze persoon weet je altijd te motiveren en vangt je dagelijkse bak koffie wanneer je hem of haar tegenkomt.

In tegenstelling tot de actieveling, zijn er ook mensen die zich niet geroepen voelen te verschijnen. Een uitstekend voorbeeld hiervan is **degene die alleen lid is voor de boekenkorting**. Deze persoon zie je nooit in levenden lijve. Alleen het bestuur zal zijn naam tegenkomen in de administratie. Dit type heeft weinig behoefte om zich te verenigen met medegeschiedenisliefhebbers en zal je daarom ook nooit tegenkomen.

Het **borreltype** is weer een heel ander verhaal. Wanneer je op de borrel komt, is deze persoon altijd aanwezig. Onder het genot van een biertje of een wijntje hoor je hem of haar wilde verhalen vertellen over het afgelopen FeCo-feest.

Dit is overigens ook de persoon die de volgende ochtend met een schorre stem en een pips gezichtje op de kamer verschijnt. Op de vraag: 'Was het leuk?', krijg je een nauwelijks te verstaan, hees antwoord. Eigenlijk heb je dat antwoord niet nodig: het uiterlijk verradt het meestal al.

Wie je ook vaak tegenkomt is de **huismus**. Hem of haar vind je altijd op de

kamer. Het lijkt alsof deze persoon nooit college heeft. Deze persoon heeft altijd wel zin om even gezellig bij te kletsen onder het genot van een kopje koffie. Je herkent hem of haar dan ook meteen aan de standaard outfit: een spijkerbroek met parse UHSK-trui.

Een bijzonder geval is de **wandelende geschiedenisencyclopedie**. Het enthousiasme dat je tegenkomt bij de overenthousiaste actieveling met betrekking tot

praktisch alles, herken je bij dit type wanneer het gaat over geschiedenis. Leuke feitjes of lastige vraagstukken: de wandelende encyclopedie weet het allemaal en wanneer je hiernaar vraagt, zal je ook niet met vijf minuten van hem of haar af zijn. Hij of zij kan je veel vertellen over geschiedenis en doet dit dan ook graag. Dit is het type dat later cum laude zal promoveren en vervolgens een van de beste docenten van de universiteit wordt.

Ten slotte: **de bezige bij**. De benaming geeft al aan, dit type heeft het druk.

Hij of zij is onderdeel geweest van elke commissie en heeft vaak ook een jaar in het bestuur meegedraaid. Bij alles wat er georganiseerd moet worden, is dit type betrokken en is daardoor een bekend en vertrouwd gezicht binnen de vereniging. Wanneer er een probleem is, is deze persoon de perfect om te benaderen: door de vele ervaring weet hij of zij altijd wel een oplossing waardoor iedereen gerustgesteld wordt. Door deze ervaring, die dit type door de jaren heen op zijn cv heeft kunnen beschrijven, krijgt hij of zij later vaak ook een leuke baan, journalist bijvoorbeeld. Van een bekend gezicht binnen de vereniging, naar een bekend gezicht op tv!

Kortom, een mix van verschillende persoonlijkheden, met elk zijn charme. Heb jij al bingo?

Gele Kanaries zetten Utrecht op zijn kop

door Huub Mol

Vlak buiten het oude stadscentrum van Utrecht prijken enkele resten van een bijna ongeëvenaard hoofdstuk in de sportgeschiedenis van de Domstad. Sporthuis Henk Temming verkoopt hier aan de Sint Jacobsstraat sportartikelen. De gelijknamige eigenaar Henk Temming, al sinds 1949 naamdrager van zijn zaak, was een robuust geslepen middenvelder bij een van de drie clubs die later de handen ineen zouden slaan als het huidige FC Utrecht. In een tijd waarin Utrecht als stad grote veranderingen doormaakte, zorgde VV DOS voor een ongekend succes door landskampioen te worden in de hoogste Nederlandse klasse. Een terugblik op enkele hoofdrolspelers uit een vriendenelftal dat samenspeelde in een tijd waarin sport nog een totaal andere waarde had.

Na 1970 ging de oud-kampioen verder als amateurvereniging. Vandaag de dag is na tal van fusies en faillissementen alleen nog de DOS Holland Stichtse Boys Combinatie (D.H.S.C.) een overblijfsel van de meest memorabele sportequipe die Utrecht gekend heeft. Niets is meer hetzelfde; het gele tenue is ingeruild voor een veel minder kenmerkend donkerblauw shirt en broek. Stadion Galgenwaard is ingeruild voor een in-

gebouwd sportpark in Ondiep, de wijk waar Hans Kraay opgroeide. Al op zijn zestiende speelde de verdediger voor het eerst mee in het eerste van DOS. 'Door mijn militaire dienst miste ik de vreselijk belangrijke voorlaatste wedstrijd tegen NOAD', weet Kraay nog. 'Het was een uniek familieteam met een teamgeest waar weinig andere elftallen aan konden tippen. Dat was onze grootste kracht.'

Zoals vrijwel heel Nederland ging ook Utrecht door een bewogen periode na de Tweede Wereldoorlog. Onder andere de Maliebaan was besmet met Duitse invloeden. Wijken als Hoograven, Kanaleneiland en Overvecht werden uit de grond gestampt. Vooral vanaf de jaren zestig volgde ook Utrecht de landelijke trend van het in huis halen van gastarbeiders. De kern van de stad in Midden-Nederland begon uit de voegen te springen en de stad veranderde bovendien van karakter. Onder andere met de bouw van Hoog-Catharijne werd Utrecht langzaamaan de creatieve dienstenstad die het nu nog steeds is. Het industriële karakter verdween en Utrecht werd pluriformer. Bij DOS was hier ten tijde van het grote succes echter nog weinig sprake van.

'Voor thuiswedstrijden in stadion Galgenwaard spraken we enkele uren van

tevoren af in café Olympia', weet Andries Nagtegaal, de jonge rechtsback van het elftal nog. Het contrast met de hedendaagse voetbalwereld is enorm. Waar spelers nu voor vele miljoenen verhandeld worden en op geldjagende zaakwaarnemers de markt beheersen, waren voetballers in de tijd van het Utrechts kampioenschap in feite niet meer dan burgerhelden. 'Vanaf het café reden we na de bespreking samen met vele supporters naar het stadion toe, het was de gewoonste zaak van de wereld'. De drie grote Utrechtse clubs, DOS, Velox en Elinkwijk, waren volksclubs en hadden wel ontzag voor elkaar, maar ook het grootste respect onderling. 'Als Utrechtse clubs hadden wij geen hekel aan elkaar', vertelt Wim de Jongh, toenmalig Elinkwijker. 'Het was juist prachtig dat een Utrechtse club dit voor elkaar kreeg'.

Veel leden van het kampioenselftal waren geboren Utrechtse. Jong of oud, vaak begonnen en eindigden ze in hun geboortestad. De vreemdste eend in de bijt in dit opzicht was Frans de Munck. De Zwarte Panter had al een lange loopbaan achter zich en bewoog zich in zijn nadagen naar het Utrechtse DOS. Meteen in zijn eerste seizoen werd de doelman kampioen. Een bijzondere prestatie, volgens de Munck. 'We hadden eigenlijk helemaal niet het beste

team, maar het familiale karakter maakte ons mentaal sterker dan andere teams', wist de man die voor het toentertijd astronomische bedrag van honderdduizend gulden overkwam naar de domstad. De inmiddels overleden doelman gaf aan dat zijn ervaring een rol speelde in het succes van DOS. 'Ik had een contract bij Barcelona kunnen hebben en had al jaren in het buitenland gespeeld. Het was in die tijd toch echt het fijnst om thuis te zijn en bij DOS kreeg je al helemaal dat gevoel', aldus de doelman van de Utrechtse equipe in 1958.

Net als De Munck was Henk Temming een veteraan in het Utrechtse elftal. Al in het begin van de jaren veertig speelde Temming bij DOS, maar de Tweede Wereldoorlog zou zijn leven veranderen. De gewezen felle middenvelder van De Gele Kanaries werd begin 1944 meegenomen naar een verzamelplaats in Amersfoort en vervolgens gedeporteerd. 'Ruim een jaar lang zat ik in een

werkkamp in Duitsland. Het enige fijne was dat er af en toe door voetbal werd'. Voor Temming kwam het kampioenschap op 34-jarige leeftijd begrijpelijkerwijs als een kers op de taart. Na het laatste fluitsignaal in het Nijmeegse stadion De Goffert bleef er weinig over van de hardheid van de ras-Utrechter. 'Ik was enorm ontroerd. Het is vaak een eenmalige zaak voor een Utrechter om landskampioen te worden.' Het was de beloning voor een belangrijke basisspeler met een bijzonder verhaal. 'Ik was aan het afbouwen. Het overleven van de oorlog in Duitsland was een ware opluchting. Niet iedereen met wie ik daar zat kan dat zeggen'. Temming sloot zijn loopbaan af na het behaalde kampioenschap en beheerde nog jarenlang zijn sportzaak.

Bijna elk sportelftal heeft die ene vedette, topscorer of absolute sterspeler. Bij DOS was dat Tonny van der Linden. De spits begon bij VV Voorwaarts en kwam toen hij tegen de twintig was bij

de Utrechtse volksclub terecht. 'Nadat ik die stap maakte, zat ik op gevoelsmatig de beste plek. DOS was mijn thuis. Ik was een hele gewone jongen, zoals veel teamgenoten in die tijd van de eeuw dat waren. Het was gewoon dat wij daar waren en ook bleven', aldus de inmiddels overleden Van der Linden, die bijna dertig keer het net vond in het kampioensseizoen.

Diezelfde spits werd man van de wedstrijd tijdens de bewuste wedstrijd tegen SC Enschede in Nijmegen. 'De poging van ver was puur intuïtie, ik zag verder niemand, dus besloot te schieten'. Vrijwel direct werd er afgefloten en DOS had het geflikt. Duizenden uitzinnige supporters, meegerisd uit Utrecht, startten een massale veldbestorming. De Utrechtse familieclub zorgde op een snikhete zaterdag voor misschien wel het grootste sportsucces uit de Utrechtse historie. Het is in ieder geval een prestatie die tot op de dag van vandaag als uniek geldt.

Lachen om Shakespeare in het bos met warme worst

Toneelrecensie

door Bram Benthem

De Getemde Feeks

Shakespearetheater Diver, augustus – september 2017

Artistieke leiding en regie: Jack Nieborg

Dit klinkt misschien wat surrealistisch – en dat is ook het wel – maar het is vooral een uitstekende samenvatting van een avondje theater in de bossen van Drenthe. Sinds 1946 speelt zich in Diver jaarlijks een bijzonder tafereel af: het Shakespearetheater. Ieder jaar wordt er, weer of geen weer, een Nederlandse versie opgevoerd van een komedie of tragedie van Shakespeare. Dit jaar koos de organisatie voor het komische *De Getemde Feeks*, waarbij publieksinteractie een grote rol speelt. Een kind bepaalt met een draai aan een rad wie de feeks speelt. De crux is dat dit een vrouw óf man kan zijn: ook in het traditionele Drenthe worden hete, actuele gendervraagstukken niet geschuwd. En als er een vraag wordt gesteld aan 'Ton uit Arnhem' op de eerste rij, dan zit de rest van het programma vol met speelse verwijzingen naar deze beste meneer (die voor de

'moeite' een gratis consumptiemuntje ontvangt). Het toneelstuk is vermakelijk en steekt goed in elkaar. In het toneelstuk zelf wordt weer een toneelstuk opgevoerd, waarin raamvertellingen moeiteloos door elkaar lopen. Maar de artistieke vermakelijkheid van het optreden vormt slechts een deel van de aantrekkelijkheid. Minstens net zoveel amusement komt voort uit de ervaring zelf. Iedereen wapent zich met kussens en onvermijdelijke fleecedekens tegen de kou en er wordt gesleept met thermoskannen en zakjes kleffe boterhammen. Als de pauze begint, komen er verkopers van warme worst het publiek in waar iedereen gretig op afstormt. Het maakt de pittorekse, fijn kneuterige sfeer compleet. Volgend jaar staat Koning Lear op het programma. Een thermoskantragedie is in de maak.

Khan vs. History

door Max Yvo van Meer

De advocaat keek naar zijn horloge. ‘Meneer Subotai, waar is uw cliënt?’ Subotai was klein van stuk en had doorgaans andere dingen te doen zoals Azië en West-Europa veroveren voor zijn werkgever, maar een rechtszaak leek verdacht veel op een veldslag. De rechter keek neer op Subotai en de rechtszaal. De advocaat van de verdediging stond op. Hij was lang, had een dikke, witte walrusnor en een kaal hoofd. Hij was een stuk langer dan Subotai. ‘Edelachtbare, Neel Namsrod namens de verdediging. Dit is niet de eerste keer dat meneer Khan lak aan deze rechtbank heeft.’ De deur vloog open en een klein mollig mannetje met een dun grijs snorretje en een lange warrige baard stapte naar binnen. Daar was hij dan, de grootste veroveraar ooit. Genghis Khan. ‘Meneer Khan, u bent laat.’

‘Meneer Khan, u bent laat’

‘Уучлаарай, саатал гарсан.’ Sprak meneer Khan met een resolute stem in het Mongools. ‘Nederlands, meneer Khan.’ Onderbrak de rechter hem en meneer Khan schraapte zijn keel. ‘Excuus...de brug stond open.’ Hij ging naast zijn advocaat zitten. De verdediging bestond uit ongeveer 5.000 historici en kon niet wachten om deze zaak maar zo snel mogelijk achter zich te laten en verder te gaan aan hun artikelen over de ontwikkelingen van de sperziebonenteelt in Friesland tijdens de Eerste Wereldoorlog en dergelijke.

‘Dan kunnen we beginnen. Meneer

Khan, u heeft een aanklacht ingediend wegens laster. Correct?’ Meneer Khan knikte en de rechter wendde zich tot de verdediging. ‘Heeft u hier iets tegenin te brengen?’

Meneer Namsrod stond op. ‘Edelachtbare. De beste verdediging tegen een dergelijke aanklacht is de waarheid en ik verzeker u ervan dat mijn cliënten niets dan de waarheid hebben geschreven over meneer Khan. Als hij het anders had willen zien, dan had hij maar niet zulke dingen moeten bekokstoven.’

De rechter zuchtte en keerde zich naar Khan. ‘Meneer Khan, ik zie niet zoveel reden om dit circus door te laten gaan... maar om het eerlijk te houden geef ik u de kans om u nader te verklaren. Nadat ik nieuwe koffie heb, deze is koud door het wachten.’

‘Ik ben een brenger van vrede en welvaart’

Na de koffiepauze nam meneer Khan zijn plek op het getuigenbankje. Meneer Subotai begon met zijn verhoor. Hij stond op, stapte vanachter zijn tafeltje vandaan en viel op zijn knieën en boog zijn hoofd naar de vloer. Hij kroop over de vloer en keek niet op tot hij aan de voeten van Genghis Khan lag en die hem wenkte om op te staan. Subotai klopte zijn knieën af. ‘Meneer Khan, laat ik maar met de deur in huis vallen. Waarom klaagt u de historische gemeenschap aan?’

Khan keek met een blik naar de historici die hij normaal bewaarde voor zijn

vijanden. ‘Omdat ze mij zwart maken! Ze hebben het er alleen maar over hoe ik mijn vijanden heb verslagen en niet over de goede dingen die ik heb gedaan! Ik ben geen oorlogscrimineel, ik ben een brenger van vrede en welvaart.’

Meneer Namsrod kon zich niet inhouden. ‘HA!’ flapte hij eruit en meneer Khan keek hem vol minachting aan. ‘Ik was degene die vrede bracht naar mijn geliefde Mongolië. Ik bracht onze stammen vréde! Na honderden jaren van strijd bracht ik ze bij elkaar. Dankzij mij!’

Subotai probeerde zijn cliënt weer op het goede pad te krijgen. ‘Maar u erkent dat u uw buurvölkeren aangevallen heeft.’

Genghis knikte, ‘natuurlijk, maar dat is traditie! Een bron van inkomen. En dat is niets vergeleken met de rest van wat ik gedaan heb. De goede dingen waar zij niets over schrijven.’ De veroveraar sprak op kalme toon terwijl hij naar de historici wees.

‘Kunt u ons enkele voorbeelden hiervan geven?’ , vroeg Subotai.

Genghis had duidelijk een lijstje klaar voor deze vraag. ‘Ik heb de handel tussen het oosten en westen veilig gemaakt, ik heb schrift naar Mongolië gebracht, ik heb mijn volk gegeven waar het recht op heeft, ik heb de grootste kunstenaars van de wereld een veilige plek gegeven om te werken, ik heb ruimte voor elke religie gegeven en onder mijn bewind is er een gigantische reductie van CO2-uitstoot geweest.’

De rechter fronste en leunde naar voren

en keek neer op meneer Khan. ‘U heeft CO2-uitstoot teruggedrongen?’

Genghis knikte met enige trots. ‘Ja! Maar daar hoor je niks van omdat die honden, daar amper iets over zeggen. Je hoort alleen maar over mijn veroveringen en niet over mijn beleid. Dat is een halve waarheid en een halve waarheid is even slecht als een leugen. En dat, edelachtbare, is laster.’

De rechter keek over zijn brilletje heen. ‘Ik ben bekend met het concept. Heeft u nog meer punten?’

Genghis dacht een moment na maar schudde zijn hoofd. ‘Dan mag de verdediging nu zijn vragen stellen.’

‘Was dit voor of nadat u hun dorpen platbrandde?’

Meneer Namsrod stond op en nam geen moeite het benaderingsritueel uit te voeren. ‘Meneer Khan, ik geef toe, veel van de punten die u aandraagt krijgen misschien niet evenveel aandacht als u militaire acties dus ik zal ze even afgaan. Het verenigen van het Mongoolse volk, hoe kreeg u dat voor elkaar?’

Er verscheen een grijns op het gezicht van de Khan. ‘Door iedereen die tegenover mij stond te vernietigen op het slagveld.’

Namsrod knikte. ‘De kunstenaars over wie u het had, waar kwamen die

vandaan?’

‘Uit de gebieden die mijn legers veroverden.’

‘En deze kunstenaars sloten zich vrijwillig aan?’ Genghis knikte.

‘Was dit voor of nadat u hun dorpen platbrandde en hun families uitmoordde?’

‘Na’, stelde de Khan klakkeloos.

Meneer Namsrod nam een momentje voor zijn volgende vraag. ‘En dan als laatste - u noemde het terugdringen van de CO2-uitstoot. Hoe kreeg u dat precies voor elkaar? Minder paard en wagens? Meer windmolens?’

Ditmaal twijfelde de Khan. ‘Niet precies... de CO2-uitstoot nam af omdat er minder mensen waren waardoor er meer bos kon groeien...’

Een wenkbrauw ging langzaam omhoog bij de rechter.

‘En waar gingen die mensen heen?’ Vroeg meneer Namsrod.

‘Een mooie boerderij in het noorden waar ze met andere veroverde volken kunnen spelen.’

Namsrod fronste. ‘U heeft zoveel mensen laten doden, dat het een directe invloed had op klimaatverandering?’

Genghis knikte langzaam en Subotai keerde zich tot de rechter. ‘Geen verdere vragen.’

Genghis fronste. ‘Wacht even, Пизаа, ik heb wel door wat je doet! Mij een beetje aanpakken op mijn veroveringen! Nou, die Alexander de Grote deed precies hetzelfde en daar hoor je nooit iets van! En we vergeten even dat mijn rijk meer welvaart had dan welk ander ook!’

De rechter sloeg met zijn hamer. ‘Ik heb genoeg gehoord.’

‘Overigens staat er een wit paard geparkeerd op een gehandicapten-parkeerplaats’

De rechter zette zijn bril op. ‘Meneer Khan, ik heb hier lang en goed over nagedacht, en mijn uitspraak is als volgt. Ik snap dat u van mening bent dat er disproportioneel veel op uw oorlogsdadens wordt gefocust maar het feit is dat de meeste van u goede daden gebaseerd zijn op uw oorlogsdadens. Ik ben dus van mening dat er geen laster heeft plaatsgevonden en seponer deze zaak.’

De rechter sloeg met zijn hamer en stond op maar keek nog even om. ‘Overigens staat er een wit paard geparkeerd op een gehandicapten-parkeerplaats, of de eigenaar die weg wilt halen.’

Beleg van 's-Hertogenbosch

door David van Thiel

Omdat het thema van dit nummer Utrecht is, heb ik geprobeerd om een veldslag te vinden die hier in de buurt gevochten is. Helaas is Utrecht een zeer pacifistisch stadje en is hier maar weinig gebeurd. Er hebben in ieder geval geen grote gevechten plaatsgevonden. Toch had ik graag dat een stad centraal zou staan voor het Veldslagverslag van dit nummer. Daarom heb ik, deels vanuit mijn eigen Brabantse trots, gekozen voor het Beleg van 's-Hertogenbosch van 1629.

Het Twaalfjarig Bestand is voorbij en inmiddels zijn de Republiek en Spanje alweer acht jaar met elkaar in strijd verward. In deze acht jaar weten de Spanjaarden grote successen te boeken onder de generaal Spinola. Hij wint een paar grote veldslagen en neemt onder andere Breda in. Daarmee drijft hij de Republiek terug tot boven de Maas. Het lukt Prins Maurits niet om deze aanval af te weren en even lijkt het alsof Spanje de oorlog gaat winnen. Dan gaat er in korte tijd heel veel fout voor de Katholieke paellavreters. Allereerst sterft Maurits in 1625 en volgt zijn halfbroer Frederik Hendrik hem op als Stadhouder. In 1628 zit Spanje bijna zonder geld en wordt de Zilvervloot, met daarin het geld om de oorlogen van Spanje te financieren, gekaapt door Piet Heijn. Het Spaanse leger wordt ingekrompen en raakt in nog meer oorlogen verstrikt. Kortom, Spanje staat er slecht voor.

Frederik Hendrik ziet deze zwakte en grijpt zijn kans. De Staten-Generaal zet een enorm geldbedrag van 1,7 miljoen gulden apart om een nieuwe militaire campagne te organiseren. Drie steden

worden bekeken als mogelijk doelwit: Lingen, Wezel en 's-Hertogenbosch. Na overleg met de legertop werd 's-Hertogenbosch gekozen als doelwit. Immers kwam er uit de stad grote dreiging voort.

's-Hertogenbosch ligt maar een paar kilometer zuidelijk van de Maas, en grenst dus aan Staats gebied. Er konden gemakkelijk uitvallen worden gedaan vanuit de stad. 's-Hertogenbosch kende ook het grootste Spaanse garnizoen in Brabant. En als laatste lag 's-Hertogenbosch strategisch gelegen op een kruispunt van drie rivieren en als verbindingsweg tussen Spaans Brabant en Keizerlijk Duitsland (een bondgenoot van Spanje). Frederik Hendrik kreeg 28.000 soldaten om de stad te veroveren en hij nam een legioen aan ingenieurs en waterbouwkundigen met zich mee. Deze had hij ook nodig. Zijn broer Maurits had namelijk al vijf keer eerder geprobeerd om de stad in te nemen, maar deze pogingen waren keer op keer mislukt. 's-Hertogenbosch ligt namelijk lager dan omringende gebieden en de Aa, de Dommel en de Dieze stromen door de stad heen. Als de vijand naderde, dan gooiden de Bosschenaren de sluizen dicht en liep het land rondom de stad onder. Vanzelfsprekend werd het dan voor de vijand onmogelijk om de stad te kunnen bereiken. Hierdoor kreeg de stad de bijnaam de *Moerasdraak* en werd het als een onneembare vesting gezien. Frederik Hendrik was op deze strategie voorbereid.

Op 27 april stak zijn leger de Maas over bij Grave. Zijn ruitertij, zo'n 4.000 man sterk, reed vooruit en omsingelde de stad. 's-Hertogenbosch werd dus al snel

afgesloten van de rest van Spaans-Brabant. Na een paar dagen bereikte ook het voetvolk de stad en begon het beleg direct. De 24.000 infanteristen groeven in twee weken twee verdedigingslijnen om de stad heen. De binnenste, vijftien kilometer lang, was bedoeld om te beschermen tegen aanvallen van het garnizoen van de stad en de buitenste, vijfenveertig kilometer lang, was bedoeld om te verdedigen tegen ontzettingsslegers. Via de Maas werden er kanonnen en voorraden naar het beleg verscheept. De Bosschenaren reageerden zoals verwacht en zetten het land onder water. Frederik Hendrik antwoorde hierop door gemalen te laten bouwen die het water van de stad naar zijn buitenste verdedigingslinie te pompen. Zo kregen juist eventuele Spaanse ontzettingsslegers last van natte voeten.

Hierdoor was al snel duidelijk dat een ontzetting van de stad onmogelijk was. De enige manier om de stad te redden, was door het leger van Frederik Hendrik te forceren de belegering op te geven. De Spanjaarden zagen een mogelijkheid in het oosten van de Republiek, aangezien veel soldaten die daar gelegerd waren nu deelnamen aan het beleg van 's-Hertogenbosch. Vanuit Duitsland viel een groot huurleger de Republiek binnen. Dit kwam als een totale verrassing en Amersfoort werd ingenomen. De Spanjaarden hoopten dat Frederik Hendrik uit 's-Hertogenbosch zou terugtrekken om Utrecht en Naarden te verdedigen. Dat deed hij niet en hij bleef stug 's-Hertogenbosch belegeren. Het Staatse leger wist de bevoorradingslijnen van de Spanjaarden te onderbreken en zodoende werden de Spanjaarden gedwongen om zich terug te trekken uit

Amersfoort. Het beleg van 's-Hertogenbosch bleef in stand.

's-Hertogenbosch zelf zou het niet lang uithouden. Hoewel er genoeg voedsel aanwezig was, kampte het garnizoen met een groot tekort aan buskruit, munitie en wapens. Als de stad niet ontzet zou worden, zou het maar een paar maanden duren voor de stad moest capituleren. En dus, op

11 september 1629, na vier maanden belegerd te zijn, gaf de stad zich over. Dit betekende uiteindelijk een keerpunt in de oorlog: 's-Hertogenbosch, het Spaanse bastion aan de noordgrens, was nu in Staatse handen. Het verlies van de *Moerasdraak* was een grote klap voor de strijd lust van de Spanjaarden. In de jaren erna ondernam Frederik Hendrik nog meer veldtochten en veroverde hij nog

meer steden zoals Breda, Roermond en Maastricht. Spanje kwam deze nederlagen nooit te boven en was in 1648 gedwongen de vrede van Münster te tekenen. 's-Hertogenbosch werd ingelijfd bij de Republiek en is sindsdien altijd de hoofdstad geweest van de mooiste provincie van Nederland. Zo, ik ga nu maar eens langs bij bakker Jan de Groot voor een Bosche Bol!

De slaapkop

door Huub Mol

foto: Sjoerd van Hoenselaar

De neerwaartse houding, het hoofd nog maar net van het oude stadsbankje omhoog gehesen. 'Het is net ochtend', denkt de slaapkop die zijn dromen enkele tellen geleden zag vervagen door de twee schurken van de Politia Locala. Penne siciliana, spaghetti carbonara, cesar salad. In de verte prijkt een net te lezen menu dat maar al te wreed de berenhonger van de slaapkop moet aanwakkeren. De eenzaamheid schrijnend, de uitzichteloosheid ontroerend.

Maar toch: de aanwezigheid van de agenten werkt rustgevend. Schouderophalend doen ze hun werk. 'Dag meneer, wat brengt u hier?' Nicolae en Alexandar, of toch Cosmin en Mihai. Wat doet het ertoe. Straatgespuis halen ze weg. Elke dag. In Boekarest. De houding, de outfit, de dynamiek. Een duo dat kan voorkomen dat de slaapkop zich meester kan maken van een gammele, dertien jaar oude rammelkast en deze voor een schijntje kan doorverkopen om zo het broodnodige alcoholpromillage op te krikken. Beelden die bijna in elke kier van de wereld zouden kunnen opduiken, maar misschien toch het meest doen denken aan de windstreken waar de flits de camera verliet. De grauwe controle van de staat lijkt sinds de val van het IJzeren Gordijn niet verdwenen in de Roemeense hoofdstad. De mannen zijn op z'n minst intimiderend. Het zichtbare patroon van lantaarnpalen herbergt de leegte en de schoon-geveegde straat de properheid van de miljoenenstad in het oosten. Of word je als bekijker van deze foto gruwelijk om de

tuin geleid? Staan de bloemetjes in de potten juist in bloei? In de slaapkop op de bank herbergt zich een student. Deadline af. Feestje bouwen. Verwilde haren, verkleurde jas, een combinatie van een naar urine en alcohol stinkende broek en bruin geworden witte schoenen. Qua profilering vrij verwant aan de student die de nacht heeft gewijd aan het rondwaggelen in de binnenstad en in het verrotte bankje zijn meest comfortabele slaapplek zag. Het significant reduceren van zijn betaalrekening heeft hem een draaiende wereld en bonkende kop bezorgd. 'Dag meneer, wat brengt u hier?' De slaapkop heeft juist geen honger meer. Even geen trek meer in een alcoholische versnapering. Een dagje rust. De studie wordt morgen weer opgepakt en met vrienden wordt het nachtelijke avontuur nabesproken. Het is een illustratie van een traan dan wel een lach, een structureel geheel of een incident, een teken van dood of een teken van leven. De slaapkop begeeft zich in een stilven. Word er vooral stil van.

Avonduren met Adem

door Adem Duldar

Het is donderdagnacht en Utrecht schittert. Aan mij is de opdracht gegeven om Utrechts nachtleven te recenseren. Een eervolle taak. Ik doe mijn donkerblauwe manteljas aan en fiets richting de stad.

	VRIENDEN	't PAKHUIS	BODYTALK	TIVOLI
PRIJS BIER	2,50	2,50	2,60	2,80
WAARDERING	★★★	★★	★★★	★★★★
TIP	Dames: Infinity-tatoeages worden niet gewaardeerd. Heren: Laat je zusje thuis.	Lukt het je om met je jas naar binnen te glijpen?	Bezoek deze toko eens op de vrijdag of zaterdag.	Kom vóór 2:59 om bonje met de portier te voorkomen.

Mijn eerste bestemming is Café de **VRIENDEN** aan de Nobelstraat. Het is al 0:16 wanneer ik de portier mijn ID laat zien. ‘Met wie ben je hier?’ vraagt hij. ‘Alleen’ antwoord ik. Verbaasd zegt hij: ‘Alleen?’. ‘Laat me nou maar door, ik heb een recensie te schrijven. Anders sla ik je invalide.’ Dat zei ik natuurlijk niet echt. Hij geeft me mijn ID terug en ik wandel naar binnen. Er is geen garderobe en ik verstop mijn jas ergens bij het raam. Het nummer Casanova is net afgelopen wanneer haar synoniem Ademnood klinkt. Is dit toeval? Ik dacht het niet. Je moet begrijpen dat de discotheek mijn natuurlijke habitat is. Hier kom ik tot bloei als een narcis. Inderdaad, ik ren direct naar de WC om mezelf te bekijken in de spiegel. Grapje natuurlijk, eerst een biertje! Dan sta je daar aan de bar je omgeving te observeren. Ik voel me net Ego uit de film Ratatouille - de aardige versie natuurlijk. Er heerst een zekere ‘high-energy’ sfeer in de zaal. Met andere woorden: het is aan. Allemaal vrolijke mensen die qua kledingkeuze niet te veel van elkaar verschillen. Je treft er geen hipsters zeg maar; veeleer gewone, witte studenten. Of is dit niet relevant? In ieder geval heb ik nu zin om te roken.

Twee jongens komen bij mijn kastanjebruine tafel staan. Ze hebben een emmer met een fles erin. ‘Iets te vieren?’, vraag ik. De stoerste heet Danny. Hij draagt een jasje over zijn overhemd. En hij loopt als een pinguïn. ‘Gewoon, het Leven. Dit doe ik altijd als ik uitga, fles-sie kopen. Genieten.’ Ik word nieuwsgierig: ‘Is dat champagne?’. Hij kijkt me ietwat schuldig aan. ‘Prosecco’, zegt hij zachtjes. Net wat ik dacht: sjacheraars.

Eenmaal buiten zie ik Jasmin. Met hem beleef ik mijn avonturen in de late avonduren. We begeven ons richting Janskerkhof. De keus valt op 't **PAKHUIS**, een berucht Rechten/Triton bastion. Het moment dat we aan de bar gaan zitten wordt er een tragedie geboren. Een zekere ambivalentie. Als twee individuen zitten we logisch te argumenteren over politiek, vrouwen en een derdejaars cursus. Terwijl naast ons een zekere collectief zingend en dansend losgaat op après-ski en Nederlandse muziek. Ondertussen zien we een man zijn paringsdansen vertonen aan een hinde. Er is genoeg gepraat. Tijd om onze schone schijn weg te halen en onszelf in extase te brengen - maar niet op deze muziek.

Het is inmiddels 1:55 en we zijn in een tent beland waar we allebei nog nooit zijn geweest: **BODYTALK**. De portier is gelukkig niet zo nors als de vorige twee. En hij is knap ook. Dit is dus een regenboogbar. En als je dat niet wist kom je er snel achter. Ik hoop dat de muziekkeuze voor Madonna en Beyonce (denk aan ‘Who run the world’) niet als indoctrinatie bedoeld is! Mensen dansen speels en houden zich niet in. Helaas was het er niet zo druk en gaan we weer weg.

En dan, Utrechts gouden kalf: **TIVOLI**. Pas laat in mijn studententijd wist ik van het bestaan van deze imposante metro-pool. Het moment dat ik door de zwarte klapdeuren liep, ja, ik was op slag verliefd. Niet op een meisje hoor. Liefde went namelijk, maar de Tivoli niet. De muziek is zó divers. Je dansmoves heb je niet meer zelf in de hand: door de verschillende ritmes worden ze continu herzien. Als amateur-dj Shazam ik er hier altijd op los. De parel van deze avond was ‘Glue’ van Bicep. Mensen dansen, maar niet als losgeslagen apen. Het is er donker, waardoor je mensen niet goed kan zien. Behalve UHSK’ers. Die kom je altijd tegen, of je dat nou wilt of niet.

Hollander in Hellas

door Maxim Buur

Sinds eind juli verkeer ik in het Oude Griekenland. Daar loop ik full-time stage bij de ambassade in Athene. De modale geschiedenisstudent is natuurlijk niet echt carrièrericht, dus zal ik je niet vervelen met een beschrijving van mijn stage. Nee, ik ga in dit artikel lekker in op mijn subjectieve ervaringen hier. Veel leuker toch?

SMOORHEET

In juli en augustus lag Griekenland voor mijn gevoel op de evenaar. Zweetplekken op T-shirts en overhemden leken soms wel op een Rorschachtest en een tijdje lopen zonder schaduw voelde als een ruimtewandeling. Continu vroeg ik me af: 'hoe doen die Grieken dit in hemelsnaam?'. Slapen ze overdag? Zijn ze eraan gewend? Blijven ze binnen of gaan ze juist naar buiten? Dit bleek een groter mysterie dan gedacht, want iedere Griek geeft een ander antwoord op deze vragen. Ik ontwikkelde echter al snel mijn eigen systeem: niks doen tot dat het afkoelt.

UITGAAN

Al gauw had ik vriendjes gemaakt in Athene: stagiairs van andere ambassades. Denen, Noren, Duitsers, Finnen, Fransen, Zweden, noem het maar op. En wat doe je als twenty something in een nieuwe, spannende stad? Precies,

stappen. Nou, je drinkt van tevoren dan natuurlijk een flesje ouzo of twee leeg en je knalt nog een paar goudgele pretcilinders achter je huig. Lekker toch, wat potten achter je molen vouwen? Om een uurtje of half twaalf voel je hem hangen en begeef je je naar een Atheense ragtent. Daar knal je er nog drie in en ben je klaar om een dansje te wagen.

Op de dansvloer merk je dat jij en je Scandinavische metgezellen prima lekker gaan. De dansende Griek is echter nergens te bekennen. Die staat óf rustig te nippen aan een biertje óf rustig te lurken aan een flinterdun sigaretje. De les: Noord-Europa hakt het pils flink naar binnen en kan niet wachten om wild te gaan djenzen. De Griek doet het rustig aan. Wij eindigen meestal om vier uur, de Griek is om vijf uur 's nachts een beetje aangeschoten. Terwijl jij om twaalf uur ouzo adte, zat de Griek misschien nog aan een koffietje. Mika's bekende woorden zijn hier dus bijna profetisch: 'relax, take it easy!'. Daarnaast eet een Griek altijd terwijl hij drinkt. Bij elk glas rode wijn nuttig je dus een klein hapje. Niks mis mee toch? Hopelijk puil ik bij terugkomst niet zoveel uit, dat ik alleen in m'n gezicht alweer tien kilo moet afvallen.

ATHENE

Athene is geen marmeren stad met zuilen, standbeelden en fonteinën met munten op de bodem. Nee, Athene is een verzameling aan Atheneachtige wijken en gebouwen en etablissementen. 'Wat is Atheneachtig?', vraagt de nieuwsgierige geschiedenisstudent dan. Druk, een beetje schmutzig, een beetje Zuid-Europees, een beetje Turksachtig en een beetje klein en smal.

De Acropolis van Athene beklimmen is ook erg leuk. Ik zeg de Acropolis 'van Athene', want er zijn namelijk meerdere acropoleis in Griekenland, oftewel hoogste punten van de stad. Overigens is de Acropolis niet eens het hoogste punt van Athene, dus hoe meer je over dit alles nadenkt, hoe dieper down the rabbit hole je gaat. Is de Dom dan ook de acropolis van Utrecht? Of is het de Rabotoren? En gaat het alleen over de stadskern, of over de agglomeratie? Joost mag het weten.

De Acropolis van Athene beklimmen is in ieder geval leuk, want dan zie je hoe gigantisch de stad wel niet is. Een oneindige verzameling van Atheneachtige straatjes en gebouwtjes. De echte avonturier kan ook even naar Exarchia lopen, een wijk die bekend staat als de 'anarchistenbuurt'. De popo komt er als het goed is sinds 2008 niet meer, dus je

mag zelf bedenken wat er allemaal in deze wijk gebeurt.

DE NEDERLANDER IN ATHENE

Ik ga nu voor het gemak even tegen 'de stelling van Zorreguieta' in; laten we even aannemen dat 'de Nederlander' een soort van bestaat. Is Griekenland dan een goede habitat voor de Nederlander? Ja en nee denk ik.

Een Nederlander wil veel dingen doen. Een Nederlander wil dingen meteen en een Nederlander heeft een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Al deze dingen zijn niet per se de beste eigenschappen in Griekenland. Het vertrouwen onderling is hier wat lager, het is wat meer hiërarchisch en men wijst al gauw naar een ander als er iets misgaat.

Een voordeel is echter wel de flexibiliteit. Reactie van een Nederlander als hij gebeld wordt op het midden van de dag met de vraag of hij wat wil drinken? 'Nee, ik had twee weken geleden al

11:30 tot 14:45 ingepland om koffie te drinken bij dit en dit café met Anja'. Reactie van een Griek? 'Ja is goed. Zullen we eind van de middag, begin van de avond doen?'

Daarnaast kan men hier over het algemeen wat beter genieten met minder. Voor mij persoonlijk is deze andere levenshouding wel goed. Ik ging van feestje naar feestje, van festival naar festival en van jonko naar jonko in Nederland. Altijd op zoek naar het leukste feestje of het meest interessante gesprek. Het is misschien wel goed om in te zien dat een beetje inner peace niet mis is. Dat hebben ze hier wel, want hoe erg de crisis ook is, het blijft hier over het algemeen veilig en tranquillo.

DE CRISIS

Hoe zit de crisis in Griekenland er in het echt uit? Je ziet het niet echt, maar je hoort het wel terug in de verhalen. De salarissen liggen hier schrikbarend laag. Zeshonderd euro voor een fulltime

job is best wel normaal. Daarnaast komt het dikwijls voor dat mensen al maanden niet zijn uitbetaald. Ook is er een krankzinnige regel als je een nieuw bedrijf begint: je betaalt alvast de eerste twee jaar aan belasting aan de hand van je geschatte winst. Compleet gestoord als je erover nadenkt.

CONCLUSIE

Hopelijk vonden jullie het leuk om mijn artikelje te lezen. Al met al heb ik het hier enorm naar mijn zin, en raad ik iedereen een stage of verblijf in het buitenland aan. Het is niet altijd makkelijk, want je moet je flink aanpassen, en dat gaat nooit zonder kleerscheuren. Ik sluit in ieder geval af met een rating, joe.

WEER: ★★★★★

LOCATIE: ★★★★★

MENSEN: ★★★★★

met ouzo: ★★★★★

ETEN: ★★★★★+★

VERDICT: Griekenland, gewoon doen

Klaus Mann:

Over erkenningsdrang, tegenslagen, maar vooral over schrijven

Boekrecensie

door Maud Roelse

Als de meeste mensen de naam Klaus Mann horen, gaat er bij hen niet meteen een belletje rinkelen. Zeg je erbij dat hij de zoon van Thomas Mann is, dan is er soms wat herkenning op de gezichten af te lezen. Ook ik had tot voorkort nog nooit van Klaus gehoord. Ja, Thomas Mann, die kende ik wel. Buddenbrooks was voor mij (en vele anderen) verplichte kost bij Duits. Toen ik dan ook *Een Mann van Rindert Kromhout* zag liggen bij de boekhandel, pakte ik het boek nieuwsgierig op en rekende het even later af bij de kassa.

In het boek past de schrijver een vergelijkbare structuur toe als in eerdere werken. Met veel flashbacks wordt het leven van Klaus Mann, die als verteller fungeert, beeldend verteld. Zijn leven in het Duitsland van de vroege twintigste eeuw, de sterke band met zijn één jaar oudere zus Erika, zijn droom om schrijver te worden, homoseksualiteit, de Eerste Wereldoorlog: een breed scala aan thema's komt aan bod. Ik-figuur Klaus, geboren in 1906 in München als zoon van Thomas Mann en Katia Pringsheim, schrijft vanuit 1926, als hij zijn eerste toneelstuk *Anja und Esther* al heeft gepubliceerd. Het toneelstuk verhaalde over een lesbische liefdesrelatie en werd destijds als choquerend gezien. Klaus was dan ook geen man die binnen de lijntjes kleurde. Hij leefde une vie bohémienne, kleepte zich als dandy (mét wandelstok) en was bevriend met vele schrijvers, acteurs en andere artistiekelingen. Deze levensstijl was er niet één die Thomas Mann kon bekoren. Hoe ouder Klaus werd, hoe meer verwijdering er ontstond tussen hem en

zijn vader. Er kwamen door de jaren heen ook steeds meer broertjes en zusjes bij (in totaal kregen Thomas en Katia zes kinderen) en Thomas had andere lievelingetjes. De eerste werken die Klaus schreef werden niet louter positief ontvangen bij zijn familieleden. Naast zijn vader had ook zijn oom Heinrich, eveneens schrijver, kritiek. Klaus vatte dit erg persoonlijk op en had er moeite mee altijd in de schaduw van zijn vader te moeten staan. Altijd was hij 'de zoon van' of 'de neef van', terwijl hij snakte naar erkenning.

Het boek eindigt met een verbroederende scène tussen vader en zoon, waarin de twee hun wederzijdse waardering uitspreken. Het boek is historische fictie, dus of het echt zo gebeurde, valt te betwijfelen. Mooi is het wel, maar het is Klaus nooit gelukt echt uit de schaduw van zijn vader te stappen. Het is dus niet verwonderlijk dat zijn naam bij de meesten geen belletje doet rinkelen.

Poepchique

Billen schudden met bobo's op het Nederlands Film Festival

door Maud van Hattum

Het was een frisse avond in de nazomer van 2017. Twee uiterst elegante jonge vrouwen genoten van een bescheiden vaasje in de foyer van een filmhuis. De een lang, zomerblond met ranke lange benen. De ander kort, brunette met ogen onbestemd groen. Beiden in bezit van een subtiel kuiltje in hun kin. Er hing iets in de lucht. Een idee. Een impulsief plan.

De jonge vrouwen twijfelden of zij konden instemmen met het idee dat ze als twintiger inderdaad de beste tijd van hun leven doormaakten. Hierna zouden ze zich volwassener moeten gedragen. Vrijheid zou worden ingeperkt door het afgeven van schattige snottebellen naast een, hen kennende, vrij ambitieuze baan. Konden ze maar altijd twintig blijven blablabla. Ze bestelden nog een schaalje bitterballen en staarden naar het pakje dat de blonde, lange van het tweetal die avond had gekregen. Het waren geurstokjes. Ze haatte geurstokjes. De korte, brunette van het stel zei dat ze zich niet zo moest aanstellen. Sommige mensen hebben niet eens een huis waar ze de geurstokjes in kunnen zetten en bovendien waren ze nu gratis. De ober pulkte een stukje uit zijn neus, keek ernaar, stak het in zijn mond. De twee uiterst elegante jonge vrouwen zuchtten. Discussiëren over geurstokjes en snotjes was het dieptepunt. Het was tijd om hoogtij te vieren.

Een aantal kilometer verderop paradeerde de top van producerend, filmend en acterend Nederland op hoge hakken, dan wel lakschoenen, door het knollenveldje richting de rode loper.

Hun décafé koffie verkeerd met een 'spaatje rood' waren inmiddels ingewisseld voor glaasjes Imperial Brut. Het had Gouden Kalveren geregend. Deze schitterden onder de zweetoksel van de sterren die ze koesterden als hun eigen pasgeboren kinderen. En terecht. Geholpen door honderden vrijwilligers, figuranten, critici, lovend publiek, vallen en opstaan hadden zij een product mogen maken waar Nederlandse film-liefhebbers nog jaren over na zouden praten. Vanavond zouden ze er op proosten. En nog eens, en nog eens, en nog eens. Zodra de rode loper gepasseerd lieten ze zich gaan. Jurken flaneerden, strikjes werden recht gezet en complimenten vloeiden rijkelijk. Het gros was de twintig al gepasseerd. Ze vierden hun hoogtijdagen.

Goed. Terug naar het filmhuis. Het stukje van de ober was de druppel. Betalen, fietsen, omkleden. Een klein half uur later hees de lange blonde haar ranke benen in een koningsblauw pak met een ietwat open rug. De korte brunette stapte in een jurk waarvan de balans tussen de hoeveelheid stof aan de voorkant en de achterkant niet evenredig was. Rits dicht, knoopje dicht. 'Zeezout spray' en andere lokstoffen, een subtiel laagje lippenstift, een hapje tandpasta en ze konden gaan. Een goede bekende van de korte brunette stond aan de niet-rode-loper-kant van het knollenveldje klaar met een gejatte stempel die de toegang naar snobistisch feestvieren verzekerde. Borsten vooruit, 'hallo', een nep gesprek voeren 'ja nee zijn producties fascineren me mateloos', en ze waren binnen.

Die avond leek het alsof geluk zegevierde over alle mensen. Nou ja, bijna dan. Een aantal rebelleerde door hysterisch de wijnvoorraad te plunderen. Dit is moreel niet aanvaardbaar maar het leverde wel puike kiekjes op. Fascinerend was de schoonheid van de jurken, de pracht van de pakken, de smaak van de champagne en de geur van de hapjes. Opvallend was dat zodra mensen de dansvloer betraden, er een glimlach verscheen op ieders gezicht. Op een oude meneer, die met zijn krampachtige lichaam het toch voor elkaar kreeg zijn heupen te bewegen. Op een muurbloem die eerst dertig drempels over moest voordat ze de muziek hoorde. Op de winnaars, de verliezers, de stille krachten en de binnendringers. Voor even domineerde schoonheid alle nare dingen. Iedereen vierde hoogtijdagen.

Utrechtse herinneringen

door Magali Reijneveld

**‘WAT HEB JE NU WEER GE-
DAAN FRANCINE?’**

**Ik schrik op. Onderweg naar de bus-
halte, ik ga weer eens naar de bin-
nenstad voor een Argus artikel,
klinkt uit een niet nader te noemen
fysiotherapiepraktijk een hard
alarm.**

**‘IK WEET HET OOK NIET
HANS!’**

**Ze antwoordt met een lichte wan-
hoop in haar stem. Dit zal niet de
eerste keer zijn geweest voor Franci-
ne. De twee kibbelen nog wat door,
met het alarm op de achtergrond.**

Enigszins geamuseerd loop ik verder naar mijn halte, geen zin om mijn bus te missen. Het is ochtend, de winkels zijn pas net open en de stad is dus nog lekker rustig. Voor het artikel was ik eigenlijk van plan om weer wat rond te lopen, op zoek naar leuke gesprekken of opvallend onopvallende gebeurtenissen. Want als niemand er op let, gebeurt het dan eigenlijk wel?

En dus start ik met deze ontzettend diepe zin mijn willekeurige rondje. Zo als altijd zeer amusant, Hans en Francine zijn niet de enigen die een interessante ochtend beleven, maar dit keer wil ik het toch anders aanpakken. Waarom zou ik al die mensen die ik zie niet gewoon wat gaan vragen? Met het thema van deze Argus in m'n hoofd, ‘Utrecht’, ligt een mooi verhaal voor het oprapen. Het hoeft geen interview te worden, maar gewoon één simpele, ter plekke verzonnen, anonieme vraag: Wat is jouw mooiste herinnering in Utrecht?

De eerste mensen die ik aanspreek zijn twee beste vriendinnen van tussen de 25 en 30 jaar oud. Ze hebben allebei de ochtend vrij, dus zijn ze samen gaan brunchen voor hun werk. Nadat ik ze ervan overtuigd heb écht niet voor Pepperminde te werken (dit wantrouwen neem ik ze niet kwalijk aangezien de wervers tegenwoordig ook in burgerou-tfits rondsluipen), geven de twee enthousiast antwoord: ‘Onze studententijd natuurlijk!’.

Ja, oké, die zat er misschien aan te komen. Zelf vinden ze het ook een cliché, maar ja, het is een cliché om een reden, toch? Ik vraag een beetje door naar waarom ze hun studententijd dan zo mooi vonden, en naar een specifiek moment dat hun nog bijstaat.

Het komt erop neer dat ze hun andere vrienden, maar vooral elkaar in deze tijd hebben leren kennen. Ook de vrijheid die je als student hebt wordt genoemd, iets dat ze, nu ze werken, erg missen. Verder staat één feest hun allebei heel goed bij, een huisfeestje op de IBB tijdens Oud en Nieuw, dat blijkbaar tot de middag van het nieuwe jaar door was blijven gaan. Ze denken beiden lachend terug aan de herinnering, en ik bedank ze voor hun leuke antwoord. Terwijl ik wegloop hoor ik de twee vol nostalgie meer herinneringen ophalen.

Vervolgens loop ik via de Oudegracht de binnenstad in, en zie ik een man met twee kinderen bij de werven naar beneden lopen. Ze gaan kijken naar een werkboot die in de weer is met het water in de gracht (wat ze precies doen is voor mij ook nog steeds een raadsel). De kinderen vinden het prachtig, de jonge vader neemt tevreden een trekje

van zijn sigaret, zichtbaar genietend van het ochtendzonnetje. Als ze weer naar boven komen lopen, vraag ik ze alle drie naar hun mooiste herinnering in Utrecht.

De kinderen, een jongen van 7 en een meisje van 5, zijn het er al snel over eens, veel sneller dan de volwassenen uit dit stuk. Ze vertellen me alles over het kinderfeestje van de oudste een paar weken terug, toen ze naar de nieuwe gamehall gingen en daarna pannenkoeken aten bij hun thuis (dat laatste was echter in hun dorp in de buurt van Utrecht, maar ik tel het mee).

De vader vindt de vraag wat lastiger. Hij heeft zijn vrouw hier ontmoet en heeft daar alleen maar mooie herinneringen aan, maar tegenwoordig, nu ze met z'n viertjes zijn verhuisd naar een mooi huis in een dorpje in de buurt van Utrecht, komt hij soms terug naar de stad. Samen met haar, of de kinderen, of allebei, als dagje uit. Zoals vandaag. Dat vindt hij prachtig. ‘Die simpele, alledaagse momentjes leer ik steeds meer waarderen.’

Zelf vind ik het een heel mooi antwoord. Ik bedankt ze alle drie, wens ze nog een fijn dagje in Utrecht toe, en loop weer door richting Janskerkhof. Hier kom ik een ouder stel tegen, ze lopen hand in hand. Bijna verwonderd kijken ze om zich heen, waardoor ik eigenlijk denk dat ze toeristen zijn. Dat zijn ze niet. Ook hun stel ik de vraag.

Het stel blijkt hier al meer dan twintig jaar te wonen, maar ze ‘genieten nog elke dag van de stad en elkaar.’ Ook zij noemen niet een specifieke dag of gebeurtenis als mooiste herinnering, maar

de vele wandelingetjes die ze vaak samen maken. In de stad, in het park in de buurt van hun huis, het maakt niet uit. 'Dat doen we al sinds we hier zijn komen wonen. We proberen minstens één keer per week te gaan, al is het maar kort!' vertelt de man terwijl hij met een glimlach naar zijn vrouw kijkt. De vrouw noemt het grappend de sleutel van hun goede huwelijk. Vroeger gingen ze vooral met hun hond erbij, maar nu gewoon lekker met z'n tweetjes. Het zonnige

herfstweer van vandaag konden ze niet zomaar laten gaan, vertellen ze lachend.

Ze vertellen me nog over hoe ze hier zijn komen wonen, hoe ze hier hebben gewoond, hoe ze dat nog steeds doen. Ontzettend open en ontzettend vrolijk. Na het gesprek vervolgen ze, weer hand in hand, hun wandelingetje. Ik bedenk me dat ik voor het vorige Argusthema 'Liefde' pagina's over ze vol had kunnen schrijven.

Met een glimlach op mijn gezicht ben ik van mening dat het voor vandaag wel klaar is. Het was een kleine, nietszeggende vraag, maar de verhalen die erop volgden waren aandoenlijk. Het was niks speciaals, maar toch een kijkje in iemands leven. En dus ben ik tevreden. Verhalen liggen voor het oprapen, of je nou kijkt of luistert. Maar een ding is zeker: ze zijn stuk voor stuk uniek.

Utrechts Studentencorps stapt over op alcoholvrij bier

door Daniël van Beek

Het Utrechtsch Studentencorps (U.S.C.) stapt over op alcoholvrij bier. Dat heeft voorzitter Jan-Frederik Lulhannes vandaag bekendgemaakt. Als reden wordt de 'wel erg matige pilskwaliteiten' van de eerstejaarsleden genoemd. Welk biermerk het prestigieuze contract in de wacht sleept is nog niet bekend.

Het U.S.C. kwam volgens Lulhannes tot de opvallende beslissing nadat er al enkele jaren sprake was van een dalende alcoholconsumptie onder de nieuwe leden. 'Ja, luister, sheriff. Wij willen gewoon lekker de hele dag biertjes klemmen, maar dat lukt gewoon niet meer. De nieuwe generatie is zeg maar uit ander hout gesneden dan de echte mooie bazen en dat is gewoon gênant voor ze, weet je wel? Dus ja, we moesten wel snel iets verzinnen want ik voelde gewoon plaatsvervangende schaamte als ik een hertje stond te regelen in Zijne Majesteits Eerste Discobar, en er dan achter mij een novitius stond te kotsen.'

Onder de leden van het Corps zijn de meningen verdeeld, zo liet een student aan ons weten: 'luister amice, af en toe moet je gewoon klemmen totdat je de linker tiet niet meer van de rechter tiet kunt onderscheiden. Dat is mooi, gezond en de onaantrekkelijke Uffjes worden dan ook een keertje geprikt. Dat is volgens mij een gezonde situatie hoor, ouwe.'

Desondanks waren er ook enthousiaste geluiden te horen, zo liet derdejaars lid P. Rivilege weten het een 'erg sterk besluit te vinden. Ik moest me vroeger vaak druk maken tijdens het zuipen. Ik studeer ook gewoon en daarom meld ik me zeker één keer per maand in de UB. Dan kan ik niet altijd hard blijven gaan, maar met de nieuwe regels kan ik gewoon drinken zonder me druk te maken of de docent mijn vijftien absenties zijn opgevallen.'

De beslissing om over te stappen op alcoholvrij bier polariseert de corpsleden. Waar enkele studenten achter de plannen staan, vormt een andere groep een verzetsbeweging. De mannen achter deze

beweging, zichzelf verenigend onder de slogan: 'met alcoholvrij bier in de tap is geen enkele Uff knap', hopen doormiddel van een motie het besluit terug te kunnen draaien. De leider van de groep had het volgende te melden: 'Ik zuip al jarenlang voor volk en vaderland, ik gedraag me niet als de eerste de beste derdejaars burger en drink gewoon drie kratjes op een avond. Dat is gewoon iets om trots op te zijn, pikkebaas. Dus ik denk dat het hoog tijd is dat die ontzettende no-no's eens leren pilsen. Want anders is het gewoon niet normaal ouwe. Als ik laf had willen borrelen was ik wel bij die niksnutten van Veritas gegaan, vo!'

Duidelijk is dat de kwestie de gemoederen voorlopig nog wel even bezig zal houden. In de tussentijd moeten de studenten die niet lid zijn rekening houden met een toename van corpsballen in de colleges. Daar hoeft u niet bang voor te zijn; ze bijten niet en zolang u geen seksueel contact heeft met een corpsbal kunt u ook geen ziektes oplopen door ze aan te raken.

Ontspoorde ontgroeningen

door Steven de Boer

Vorig jaar zijn studentenverenigingen niet bepaald positief in het nieuws geweest. Vooral de Groningse vereniging Vindicat heeft het moeten ontgelden. De verenigingen beloofden voor dit jaar beterschap, maar om nog even extra te benadrukken hoe heftig het eraan toe kan gaan, raket ik wat voorbeelden uit de (recente) geschiedenis op. Deze ontgroeningen mag je gerust ontspoord noemen.

Gevaarlijk water

Bij studentenontgroeningen zal je waarschijnlijk al snel aan alcohol met een hoofdletter 'a' denken. Immers, studenten en zuipen gaat samen als... studentenkamers en rotzooi. Wees er echter beducht op hoe gevaarlijk water kan zijn. Een student die zich in 2005 moest bewijzen tegenover de kroegcommissie van de Groningse vereniging Albertus Magnus, werd gevraagd – waarschijnlijk eerder gedwongen – om zoveel mogelijk water naar binnen te werken. Na zes liter hielden zijn nieren er echter mee op. De jongen heeft anderhalve dag in coma gelegen.

Ranzig recept

Als ik aan een lekkere maaltijd denk, denk ik aan een bord Italiaanse spaghetti, een Indiase curry of een Amerikaanse hamburger. Leden van Veritas hadden in 2002 andere culinaire ideeën. Zij lieten de feuten levertranen slikken en bruistabletten eten, zodat ze gingen schuimbekken. En dat alles onder het genot van poep in het haar. De studentenvereniging werd streng op de vingers getikt.

Sinterklaas in brand

Bij dit kopje zal je misschien denken: wat hebben ze nu weer bekokstooft bij Het Sinterklaasjournaal? Dit heeft echter niets van doen met de echte goedheiligman. In 2010 werd in Groningen een student, die zich verkleed had als Sinterklaas, in brand gestoken. De jongen wist zichzelf te redden door al brandend in het water te springen, maar na het ongeluk is de ontgroening gewoon doorgegaan. Pas 40 uur na het voorval ging de jongen naar het ziekenhuis.

Seks met kippen

Je hebt vast wel eens van het gerucht gehoord dat David Cameron, oud-premier van het Verenigd Koninkrijk, seks zou hebben gehad met een dood varken. Dit verhaal is nooit bevestigd. Even vaag is het gerucht dat studenten in Utrecht in 2007 werden gedwongen om seks met kippen te hebben, dierenbloed te drinken en met een geamputeerde stierenpenis op zak te lopen.

De roetkapaffaire

Voor veruit de beruchtste ontgroening in dit rijtje gaan we wat verder de geschiedenis in: naar het jaar 1965. Op 12 april openden de kranten met het heftige bericht dat een student dat weekend was omgekomen tijdens een ontgroening. Het incident zou al snel bekend komen te staan als de roetkapaffaire. Het speelde zich af in Houten, bij een ontgroening van de studentenclub Tres Faciunt Collegium (Tres), onderdeel van het Utrechtsch Studenten Corps. Je kan het gerust een elitair clubje noemen. Alleen studenten uit rijke

adellijke families hadden kans om te worden toegelaten. Al sinds de oprichting in 1853 werden er elk jaar maar drie nieuwe leden toegevoegd, maar niet voordat ze op middeleeuwse wijze werden ontgroend.

Op zaterdagavond 10 april 1965 ging het mis. De drie feuten waren David Rutgers van Rozenburg, André van Heemstra en Dirk Jan de Brauw. Ze werden opgesloten in een boerderij in Houten. Halverwege de avond werden de jongens in een koets gelegd en werd er een roetkap over hun hoofd geplaatst, waar roet in werd geblazen. Dit keer was de roetkap echter niet met steenkoolroet, maar per ongeluk met petroleumroet bewerkt. Onderweg naar Amelisweerd kwam het gezelschap erachter dat David Rutgers van Rozenburg wel erg stil was. Hij bleek astma te hebben en was overleden.

In de jaren na het incident werden er van de twaalf aanwezigen vijf veroordeeld wegens mishandeling met de dood tot gevolg.

Wees gerust, dit zijn wel even genoeg voorbeelden voor nu. Je kan weer rustig ademen. Dit is zeker niet geschreven om ontgroeningen af te raden. Integendeel. Bedenk echter dit, terwijl je over de grond kruipt of aan het opdrukken bent: je zou het nog veel erger kunnen hebben.

Een nieuwsgierige kleuter

door Matthias Rekers

Door de straten van Utrecht liep ooit een kleine jongen met een vrouw. De kleine jongen heette Stef, de vrouw heette An. Stef hield van An, want An was zijn moeder. An hield van Stef, want Stef was haar kind. Samen hielden ze van Utrecht, want Utrecht is een fijne stad om in te wonen. Het was de lente van 2003.

'Wat is dat, daar beneden?' vroeg Stef aan zijn moeder.

'Dat is een werv,' antwoordde An. Ze hield de hand van haar kind vast.

'Wat is een werv?' vroeg Stef. Hij plukte bedochtzaam aan de ritsluiting van zijn blauwe jas.

'Een werv is waar vroeger boten aan lagen,' antwoordde An. Stef's handjes waren klam en koud tegelijk. Er fietste iemand langs. 'Die boten werden daar gevuld of juist geleegd. Dat kon daar makkelijk.'

'En wat zat dan in die boten?' vroeg de nieuwsgierige kleuter.

'Nou, uh,' bedacht An zich. 'Vis' En andere dingen die mensen nodig hadden.'

Stef knikte. Hij kon het voor zich zien. 'Eten mensen geen vis meer?'

'Jawel, hoor!' An lachte. 'Nu komt vis anders. An vraschtragers. En dan ligt het in de winkel.'

Vondaar dat er geen boten meer lagen, Stef trok zijn moeder mee naar de Stadhuisbrug. Daar stond een viskraam. Ze aten kibbeling. Met knoflooksaus. Stef vroeg of kibbeling ook van vis gemaakt was. Ja, dat was het.

'Hoe ziet een kibbeling er dan uit?'

'Als een vis,' improviseerde An.

'Een lekkere vis,' verbeterde Stef haar.

'Ja, als een lekkere vis,' antwoordde An trots, en ze liep met Stef naar de bushalte.

'Welke kant gaan we op?' vroeg Stef.

'We gaan naar huis, naar papa.'

'Oké' zei Stef. Hij zuchtte en staarde naar zijn bruine regenlaarzen. 'Ik ben moe, mama.'

'Ja, dat weet ik, Stef. We zijn er bijna.' An vroeg aan Stef hoeveel huizen hij kon tellen.

En Stef begon te tellen. Hij telde zes witte huizen en vier bruine. En toen stond hij tegenover een heel groot huis, met bruine stenen gebouwd. Het dak was een trapje. Er hing een takel boven het raam. 'Dit is een oud huis, toch?' vroeg An.

'Ja, dat is een heel oud huis.'

Stef was blij. Hij voelde de ringen aan zijn moeders hand. Haar hand was warm maar haar vingers waren koud. 'En dat is geen huis, toch?' vroeg Stef. Hij wees naar de Janskerk. Ze waren al ver gelopen.

'Nee, dat is een kerk,' zei An.

'Daar woont de Heere God, toch?' vroeg Stef. Zijn regenlaarzen sloften over de klinkers en zijn wangen waren rood.

An lachte weer. 'Ja, daar woont de Heere God.'

Stef dacht lang na. God was vast heel rijk, dat-ie zo'n huis kon kopen. Maar met wie woont God daar dan? En waarom liepen er mensen zo maar naar binnen bij God? Vond God dat wel goed? En zou God ook kibbeling lusten?

God woont in Utrecht, concludeerde Stef. En zijn moeder betsilde voor het kaartje naar het Tolsteegplantsoen.

